

EKONOMISK INFORMATION FRÅN LO-EKONOMERNA

EKONOMISKA UTSIKTER

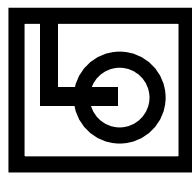
VÅREN 2000

Ekonomiska utsikter

LO-ekonomerna utger
sedan 1947 en konjunkturprognos. Den
kommer ut två gånger om året, vår och höst.
Detta är 2000 års vårprognos.

Vid frågor om innehållet, ring
LARS ERNSÄTER på tel: 08-796 27 44.

Manusstopp: 2000-03-16

LO 00.03 5.000
ISBN 91-566-1692-9

EKONOMISKA UTSIKTER, Våren 2000

Innehåll

KAPITEL		SIDAN
1	Sammanfattning	4
2	Internationell ekonomi.....	10
3	Efterfrågan och produktion	18
4	Sysselsättning, arbetskraftsutbud och arbetslöshet.....	28
5	Löner och priser	32
6	Arbetsmarknad och ekonomisk politik	36

DIAGRAM

2.1	BNP-tillväxt inom OECD	11
2.2	Arbetslöshet	13
2.3	Betalningsbalansens delar i USA	16
2.4	Växelkurs mot dollar	17
3.1	Svensk BNP-tillväxt	19
3.2	Exportmarknadstillväxt	20
3.3	RULC på exportmarknaden	21
3.4	Handel med varor	21
3.5	Bruttoinvesteringar	22
3.6	Bostadsinvesteringar	23
3.7	Ekonomins lagerstock	23
3.8	Privat konsumtion	23
3.9	BNP och real disponibel inkomst	24
3.10	Sparkvot	25
3.11	Villapriser	25
3.12	Hushållssektorns balansräkning	25
3.13	Industriproduktionen	26
4.1	Totalt utbud och sysselsättning	30
4.2	Sysselsättningsförändring	30
4.3	Arbetslöshet	30
4.4	Arbetslösa i relation till befolkningen	31
4.5	Andel företag som uppvisar brist på personal	31
5.1	Arbetarnas löneutveckling i näringslivet	33
5.2	Tjänstemännens löneutveckling i näringslivet	33
5.3	Samband mellan arbetslöshet och löneinflation	34
5.4	Bruttovinstandelar	34
5.5	KPI	35

6.1	Jobbstruktur efter jobbens kvalifikationskrav	40
6.2	Överkvalificerade i okvalificerat arbete	40
6.3	Timplöneökning i industrin	41
6.4	Samband mellan arbetslöshet och löneinflation	49

TABELLER

2.1	BNP inom OECD-området	12
2.2	Arbetslöshet i procent av arbetskraften	14
2.3	Konsumentpriser	14
2.4	Lönekostnadsökning per anställd i näringslivet	15
3.1	Försörjningsbalans	19
3.2	Svensk industris relativa kostnadsläge på exportmarknaden	20
3.3	Export och import av varor	21
3.4	Bytesbalansen	22
3.5	Totala investeringar	22
3.6	Löner, priser och privat konsumtion	24
3.7	Produktion inom olika sektorer	26
3.8	Arbetsproduktiviteten	26
4.1	Arbetsmarknadsläget	29
4.2	Sysselsättningen	29
5.1	Bidrag till prisökningen	34

KAPITEL 1

Sammanfattning

Tillväxten är stark

Inflationsmålet är inte hotat –
penningpolitiken riskerar att bli för stram

De offentliga finanserna är goda –
inga skäl för budgetnedskärningar

Stora regionala obalanser – satsningar på
infrastruktur behövs både i glesbygd och storstad

Svensk ekonomi kännetecknas för närvarande av stark produktions- och sysselsättningsstillväxt. Enligt nationalräkenskaperna steg BNP med 3,8 procent, och enligt AKU ökade sysselsättning med 90 000 personer eller drygt 2 procent, 1999 jämfört med året innan. Förutsättningarna för fortsatt expansion är goda. Vår bedömning är att BNP växer med över 4 respektive drygt 3,5 procent i år och nästa år.

Den internationella konjunkturen förstärks under prognosåren. Vi räknar med att dollarn faller med 10 procent nästa år. Kronkursen stabiliseras mot euron och blir starkare mot dollar, yen och pund. Sammantaget apprecieras kronan med ca 2 procent 2001.

Uppsvinget för efterfrågan sker på bred front. Hushållen är mycket optimistiska. Det talar tillsammans med god inkomstutveckling och stark förmögenhetssituation för en kraftfull konsumtionsutveckling. Den höga aktivitetsnivån i ekonomin borgar för expansiva investeringar, inte minst genom fortsatt återhämtning för byggandet. Lagercykeln slår om och ger ett positivt bidrag till efterfrågan i år. Exporten ta fart, gynnad av en allmän förstärkning av omvärldsefterfrågan. Stark inhemsk efterfrågan gör att importen ökar snabbt efter den märkligt svaga utvecklingen under 1999.

Produktivitetens utvecklingen i näringslivet bedöms bli stark under prognosåren. Vi ser det som ett uttryck för att den långsiktiga, trendmässiga produktivitetstakten i svensk ekonomi skiftar uppåt. Hög investeringsandel och satsning på utbildning börjar betala sig. IT förbättrar ekonomins funktionssätt. Grundläggande är stabila inflationsförväntningar. Företagen vet att ökade kostnader inte kan övervältras på priserna. Det innebär ett starkt rationaliseringstryck och krav på stegrad produktivitet.

Expansionen av efterfrågan och produktion innebär att situationen på arbetsmarknaden fortsätter att förbättras. Sysselsättningen bedöms stiga med ca 80 000 personer i år och med ytterligare ca 65 000 personer nästa år. Vi räknar med att den öppna arbetslösheten sjunker till ca 4 procent mot slutet av i år genom en markant ökning av AMS-åtgärder under loppet av året. Det totala arbetskraftsutbudet är mycket följsamt mot sysselsättningen. Den totala arbetslösheten stabiliseras därför vid 7-7,5 procent under prognosåren. För den öppna arbetslösheten sker ingen ytterligare nedgång under 2001 i och med att volymen av AMS-åtgärder börjar trappas ner.

Expansionen inom arbetsmarknadspolitiken bör inriktas på att understödja den goda utvecklingen genom:

- att hantera den ökade efterfrågan genom bättre matchning, effektivare instrument för rekrytering och en smidigare arbetsförmedling.
- att fortsätta stimulera arbetskraftsutbudet genom utbildning och särskilda insatser för de som har svårt att också under en gynnsam konjunktur ta sig in på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitiken bör också kännetecknas av en övergång från konjunkturberoende åtgärder till utbildning, och från generellt riktade insatser till ett arbetssätt avpassat efter individens och den lokala arbetsmarknadens särskilda förutsättningar. Särskilt viktigt är att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inte minskar arbetskraftsutbudet på regionala och lokala arbetsmarknader med hög tillväxt.

En central fråga i prognosen är om en expansiv efterfråga som leder till en sysselsättningsökningen på 1,5-2 procent är förenligt med riksbankens inflationsmål? Vi bedö-

mer att detta kommer att vara möjligt. Bedömningen grundar sig främst på fyra faktorer:

- Arbetskraftsutbudet kommer att öka i takt med det bättre arbetsmarknadsläget.
- Trycket på arbetsmarknaden vid ingången till år 2000 är lägre än vad som tidigare prognostiserats.
- Matchningen fungerar bättre än vad som tidigare kunde antas.
- Lönebildningen bedömer vi fungerar tillräckligt väl för att klara av det tryck som uppkommer på arbetsmarknaden till och med år 2001.

Vi räknar därför med att timlönerna i ekonomin som helhet ökar med ca 3,5 respektive 4 procent i år och nästa år – trots den kraftiga sysselsättningsökningen. Vår löne- och produktivitetsprognos innebär att löneinflationen håller sig inom de ramar som anges av Riksbankens inflationsmål även då arbetslösheten fortsätter nedåt. Det tyder på att historiska samband mellan arbetslöshet och löneinflation kan ha förändrats.

Inflationstrycket bedöms förbli måttligt i år och nästa år. Mot slutet av år 2001 räknar vi med att såväl KPI som den underliggande inflationen stabiliseras vid 1,5-2 procent. Hög produktivitetstillväxt bidrar till att inflationsimpulserna från lönebildningen blir relativt svaga. Näringslivets vinster stabiliseras under prognosåren efter en nedgång i fjol. Importprisutvecklingen drar upp prisökningstakten i år och dämpar prisutvecklingen nästa år genom sjunkande oljepriser och successivt starkare krona.

Utformningen av finans- och penningpolitiken bedöms mot bakgrund av att det idag är riksbanken som bestämmer vilken efterfråga i ekonomin som tillåts släppas fram. Det finns med de nuvarande institutionella förutsättningarna egentligen inga möjligheter för regeringen att bedriva en påtagligt efterfrågestimulerande politik, såvida inte riksbanken är med på noterna. Därför föreslår vi ingen förändring i vare sig expansiv eller kontraktiv riktning för finanspolitiken. Vi kan dock inte i detta läge se några ekonomiska motiv för att genomföra större besparingar i budgeten enbart för att klara utgiftstaken. Utgiftstaken fyller förvisso en viktig funktion. Budgetsänringen och deltagande i EMUs två första etapper framtvungade högt ställda saldomål. För att nå dessa mål behövdes en förändrad budgetprocess som stramade upp och förstärkte budgetdisciplinen. En god budgetdisciplin är en förutsättning för stabila statsfinanser. Utgiftstaken ska dock ses som härledda och därmed underordnade saldomålet, som är det verkliga budgetpolitiska målet.

Vår bedömning är att även om dessa förutsättningar beaktas finns det möjlighet och skäl, om det uppstår en situation där besparingar i storleksordningen 10 miljarder blir nödvändiga pga av ökade kostnader i sjukförsäkringen, att år 2001 korrigera utgiftstaket. Vi bygger detta på att det enligt finansdepartementets ursprungliga beskrivning av budgetsystemet finns utrymme att göra en korrigerig om det föreligger särskilda omständigheter och regeringens saldomål inte är hotat. I detta fall är båda dessa villkor uppfyllda. Att de budgetpolitiska "målen", utgiftstaken och budgetsaldot, skulle vara så rigida att de aldrig kan ändras är inte heller förenligt med att regeringen höjde saldomålet för 1999 från 1,5 till 2 procent.

Penningpolitiken tenderar ständigt att bli för restriktiv. Skälen för detta förefaller vara att riksbanken felbedömer effekterna av Den nya ekonomin, att de överreagerar på mycket osäkra prognoser och att de föredrar för låg framför för hög inflation, så kallad asymmetrisk riskpreferens. Riksbankens inflationsprognos på två års sikt är enligt deras egna beräkningar mycket osäker. Ser vi till den senaste inflationsprognosen, som kom i december, bedömdes inflationen mätt som UNDEX uppgå till 2,2 procent på två års

sikt. Detta fördes senare fram som argument för att höja reporänta. Riksbanken menade senare att man avstått från att höja räntan enbart pga av millenniumskiftet. Räntan höjdes sedan kraftigt den 3 februari. Med tanke på att riksbanken endast med 50 procents säkerhet kan säga att inflationen hamnar i intervallet 1,6 till 3,2 procent, bör riksbanken var försiktig med höjningar med hänvisning till marginella avvikelser från målet på två års sikt. Särskilt gäller detta när målet för penningpolitiken är att begränsa inflationen till 2 procent, med en tolerans för avvikelser från denna nivå på ± 1 procentenhet.

Det är orimligt att ha en tumregel som innebär att räntan höjs om UNDEX ligger marginellt över inflationsmålet på två års sikt. Det skulle innebära att riksbanken i så fall definierat om det penningpolitiska målet till max 2 procents inflation. En rimlig tumregel för riksbanken bör vara att är inflationen, mätt som UNDEX, på två års sikt i intervallet 1,5-2,5 procent bör räntan lämnas oförändrad. Det innebär ett krav på att vid en ränteförändring ska det inte vara betydligt under 50 procent risk att inflation verkligen överstiger målet.

Sverige har gått ifrån att ha en tudelad ekonomi mellan export- och hemmamarknad till att ha en tudelad ekonomi regionalt. Arbetslöshet, sysselsättning, disponibel inkomst och tillväxt varierar kraftigt över landet. Detta har framställts som ett glesbygdsproblem, men det är bara halva sanningen. Problemen i tillväxtregionerna blir också allt mer påtagliga. De regionala obalanserna ger upphov, vilket de också bör, till kraftig inflyttning till storstadsregionerna. Detta är ett tecken på att den svenska arbetsmarknaden fungerar väl och karakteriseras av hög rörlighet. Det skapar tyvärr också tydliga infrastrukturella problem i storstadsområdena, framför allt gäller det bostäder och kommunikationer.

Med tanke på att det tar lång tid att bygga ut infrastrukturen kan det utgöra ett hinder för fortsatt tillväxt i storstadsregioner, en form av "speed limit" på tillväxten, vilket tydligt skulle påverka hela landets tillväxt negativt. Därför måste en regional kniptångspolitik utformas som angriper problemet från två håll. Dels minska inflyttning genom satsningar utanför tillväxtregionerna som minskar dess komparativa nackdelar och dels genom satsningar som ökar tillväxtregionernas möjligheter att absorbera inflyttningen utan att den leder till överhettning. Detta kommer att vara ett av de viktigaste politikområden ett antal år framöver, både ur ett tillväxt- och rättviseperspektiv.

LO-ekonomerna föreslår:

- att arbetsmarknadspolitiken i högre utsträckning ska bygga på individuell prövning för att bättre hantera regionala obalanser och strukturarbetslöshet.
- att ökade kostnader för sjukförsäkringssystemet inte leder till besparingar.
- att utgiftstaken som andel av BNP inte ytterligare sänks år 2003.
- att ett nytt budgetsystem som tydligare tar hänsyn till både utgifter och inkomster utvecklas.
- att motiven för saldomålet ses över och tydligt formuleras.
- att de kraftiga budgetöverskotten fram till år 2002 och möjligheterna till utgifts-

ökningar år 2003 delvis används till att ytterligare förbättra situationen för barnfamiljerna.

- att regionalpolitiken förstärks via t ex riktade bidrag till infrastruktursatsningar i både glesbygd och storstadsregioner, t ex bredbandsnät och bostadsbyggande.
- att riksbanken behåller reporäntan åtminstone oförändrad så länge deras egen inflationsprognos inte tydligt överskrider inflationsmålet, dvs med ca 0,5 procent över målet på ett och ett halvt till två års sikt. ▲

KAPITEL 2

Internationell ekonomi

Ingen konjunkturavmattning i sikte

Trög återhämtning i Japan

Arbetslösheten inom OECD endast något sjunkande

Inflationen ökar till 2 procent år 2001

Lönerna ökar med drygt 3 procent i EU
och något lägre i OECD

Tillväxten inom OECD-området ökade 1999 med preliminärt 2,7 procent och i år blir ökningen drygt 3 procent. För 1999 finns faktiskt utfall tom kvartal tre 1999, för några länder finns kvartal fyra. Det ekonomiska utfallet har blivit bättre än förväntat i alla länder utom Japan och kanske Norge. Så gott som alla OECD-länder får också i år en bättre utveckling än förra året. Högkonjunkturen i USA fortsätter trots alla tidigare prognoser om mjuklandning. År 2001 avmattas dock troligen tillväxten i USA med 1 procentenhet och hamnar på knappt 3 procent. För hela OECD är prognosen drygt 2,5 procent nästa år, en halv procentenhet lägre än år 2000.

EU-ländernas ekonomier mattades av förra året och växte med drygt 2 procent. I år och nästa år blir tillväxten ca 3 procent. De nordiska länderna utvecklades helt olika varandra under förra året, men i genomsnitt blev tillväxten som omvärldens. Även framöver kommer Norden att följa OECD men nästa år blir det minskande skillnader mellan de nordiska länderna.

Tyskland hade en svacka 1999 med 1,5 procent BNP-tillväxt. Det är fortfarande efterverkningar av återföreningen som bl a innebär stora regionala skillnader. Industriproduktionen har börjat öka en aning sedan sommaren 1999 och orderingången har ökat lite kraftigare sedan våren 1999. Detaljhandeln minskade under hela 1999. För Tysklands del har EMU inneburit att räntorna stigit trots att man skulle behövt stimulansen av låga räntor. Framtidsutsikterna verkar dock ljusa enligt olika enkäter till både privatpersoner och företag. Då Tyskland är Europas största ekonomi får landets utveckling stor betydelse för resten av Europa. Tillväxten kan i år och nästa år bli nästan 3 procent. Det är exporten som ökar bl a med hjälp av den allt billigare euron. Regeringen stimulerar också ekonomin med en skattereform (=sänkning) och med nya lagar som underlättar för företag att omstruktureras, det är gamla skatte- och redovisningsregler som förhindrar att stora tyska företagskonglomerat delas upp i mindre och effektivare enheter.

Frankrikes ekonomi växte med knappt 3 procent 1999, i år kan det bli 3,5 procent och nästa drygt 3 procent tillväxt. Det är privat konsumtion och en stark inhemsk efterfrågan som har hjälpt och hjälper till. Industrin har investerat rejält under 1999 vilket får positiva produktivitetseffekter i år. Från januari år 2000 har Frankrike lagstiftat om införandet av 35 timmars arbetsvecka för i huvudsak privatanställda på företag med fler än 20 anställda. Nästan hälften av alla anställda berörs. Förkortningen är ännu inte genomförd och på det statliga området pågår förhandlingar.

Storbritannien har haft en relativt god tillväxt sedan 1993, men 1999 blev resultatet knappt 2 procent. I år förväntas ekonomin ta fart igen och tillväxten bli ca 3 procent och nästa år drygt 2,5 procent. Det är främst konsumtionen som drar, både privat och offentlig. Industriproduktionen har ökat svagt under 1999, orderingången och detaljhandeln ökade lite mer. Penningpolitiken (höjda räntor för att inte få för hög inflation) hade en åtstramande effekt under förra året. Pundet fortsätter att vara starkt men exporten ökar ändå i år pga ökad efterfrågan från Europa.

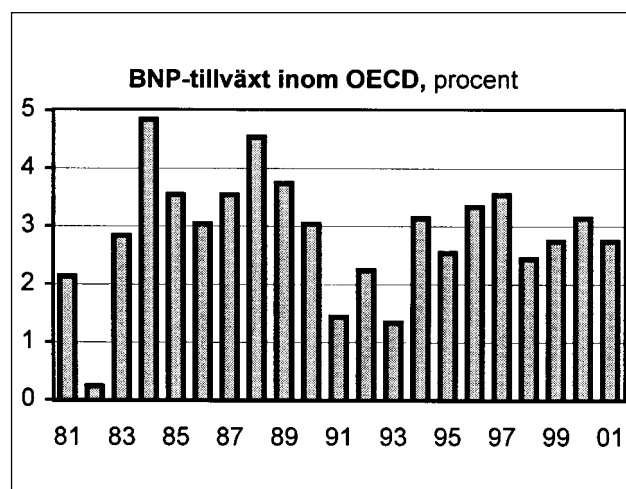

DIAGRAM 2:1. Källa: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

Italien har haft en svag tillväxt sedan 1996, mindre än 1,5 procent per år i genomsnitt. I år och nästa år väntas BNP öka med drygt 2,5 procent. Industriproduktionen ökade lite extra under hösten 1999 och även detaljhandeln ökade lite kraftigare. Vissa stimulansåtgärder (minskade skatter) har införts för att underlätta för investeringar i byggande och företag.

USA har haft en god tillväxt sedan 1992, förra året 1999 blev BNP-ökningen 4 procent. Under lång tid har man talat om en kommande avmattning, men den syns ännu inte. I år väntas tillväxten bli lika god som fjolårets och nästa år kan den bli knappt 3 procent. Produktiviteten har ökat med över 2 procent per år i genomsnitt sedan 1995, som medfört att tillväxten kunnat öka utan att priserna ökat. Även den privata konsumtionen och byggandet har varit en drivkraft för tillväxt och detta beror i sin tur på de kraftigt ökande aktiekurserna som gjort att hushållen känner sig förmögna. De flesta konjunkturindikatorer ökar fortfarande i jämn takt. Orderingången för tillverkningsindustrin ökade lite extra under 1999 och husbyggandet ökade i något mindre takt. Styrrentan har höjts 3 gånger med 25 punkter sedan augusti 1999 och är nu 5,25 procent.

Japans tillväxt kommer inte upp i ens 1 procent under 1999 och år 2000. Nästa år kan den bli ca 1,5 procent. Botten passerades under 1998 men återhämtningen går trögt. Nya stimulanspaket presenteras hela tiden men hushållen vill ändå inte konsumera utan sparar hellre.

Hushållen står för 2/3 av ekonomins efterfrågan och de har redan i genomsnitt 2 årslöner på banken.

Av konjunkturindikatorerna är det orderingången som är mest positiv och industriproduktionen ökar också svagt. Detaljhandeln är i stort oförändrad under 1999 och bilförsäljningen har sjunkit.

Danmark hade en liten svacka under 1999 och BNP ökade med preliminärt 1,4 procent. Redan i år förväntas tillväxten bli ca 2 procent och detsamma nästa år. Under 1999

minskade byggandet och offentliga investeringar kraftigt. Framöver kommer de offentliga investeringarna att ta fart. Även exporten kommer att bidra, vilket den även gjorde redan 1999. Den danska kronan har följt euron och försvagats mot dollarn vilket gjort danska varor billigare i andra länder. Industriproduktionen tog också lite fart hösten 1999.

Fastlands-Norge har haft god tillväxt sedan 1992, 1999 dämpades den och blev knappt 1 procent. I år fortsätter den svaga tillväxten och prognosen pekar mot drygt 1 procent, nästa år kan den bli drygt 2 procent. (Det är mer relevant att tala om fastlands-BNP och exkludera olje- och gassektorn. Det är den "vanliga" ekonomiska utvecklingen som har betydelse för länderna runt omkring.) Oljan och gasen stod för ca 15 procent av BNP under 1999.

Av konjunkturindikatorerna är det industriproduktionen och bilförsäljningen som ökat mest under hösten 1999. Detaljhandeln var oförändrad under hela året.

Finlands goda tillväxt fortsätter under hela prognosperioden. 1999 blev tillväxten preliminärt 3,5 procent

BNP inom OECD-området			
förändring i procent från föregående år			
	1999	2000	2001
USA	4,0	3,9	2,8
Japan	0,7	0,9	1,4
Tyskland	1,4	2,8	2,8
Frankrike	2,7	3,4	3,1
Italien	1,3	2,6	2,7
UK	1,8	3,1	2,7
Danmark	1,4	2,1	2,0
Norge-fastland	0,8	1,3	2,3
Finland	3,5	4,5	4,0
Sverige	3,8	4,2	3,6
OECD	2,7	3,1	2,7
EU	2,2	3,1	3,0
NORDEN	2,6	3,1	3,0
Exp.markn.vägd	2,1	2,9	2,7

TABELL 2:1.

Källa: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

och den förväntas öka till 4,5 procent i år samt 4 procent år 2001. Exporten fortsätter att öka liksom investeringar och privat konsumtion. Den inhemska efterfrågan sjönk under 1999 pga svag offentlig konsumtion och minskande offentliga investeringar. Industriproduktionen och bilförsäljningen ökade starkt under slutet av 1999. Exporten av telekommunikation som ökat mycket starkt under ett par år kan inte fortsätta i samma takt beroende på brist på kompetent arbetskraft. Tillväxten för telekommunikation förväntas dock öka med hela 25 procent i år. Exporten av skogsprodukter förväntas också öka i år samtidigt som priset på skog är på väg upp.

Arbetslösheten sjönk något, till ca 6,5 procent under 1999 inom OECD-området. Till nästa år väntas den sjunka en halv procentenhet. Den varierar mycket mellan länderna, Spanien hade ca 19 procent, Italien, Grekland och Polen hade ca 11 procent och USA, Japan och Nederländerna hade under 4,5 under 1999. EU-länderna ligger högst, knappt 10 procent och de stora länderna Tyskland och Frankrike har haft svårigheter att öka sysselsättningen. Norden hade 1999 ungefär samma arbetslöshetsnivå som OECD-området och förväntas komma ner till ca 5,5 procent under 2001, dvs en halv procentenhet lägre än inom OECD.

Den tyska arbetslösheten ökade under 1999 till drygt 10 procent och minskar en halv procentenhet i år och även nästa år. Arbetslösheten är nästan dubbelt så stor i den östra delen som i den västra, det är även stora regionala skillnader inom delarna.

Frankrike och Italien hade ungefär lika höga arbetslöshetsciffror, drygt 11 procent 1999. I Frankrike sjunker den till 9,5 procent år 2001 och i Italien stannar den på 10,5 procent nästa år. Arbetstidsförkortningen i Frankrike väntas skapa sysselsättning men det går ännu inte att se.

Storbritannien hade 6 procents arbetslöshet 1999 och den fortsätter att vara ungefär densamma under prognosperioden. Troligen är det svårt att öka sysselsättningen då kapacitetsutnyttjandet är nära sitt maximum.

Även i USA har minskningen stannat av beroende på kapacitetstaket och arbetslösheten blev drygt 4 procent under 1999 och ökar troligen några tiondelar till år 2001.

I Japan ökade arbetslösheten till nästan 5 procent under 1999 och blir i år och nästa år oförändrad. Den starka bindningen mellan arbetstagare och arbetsgivare i Japan begränsar en ytterligare ökning.

I Danmark sjönk arbetslösheten ytterligare, ner till knappt 6 procent 1999, från 6,5 procent 1998. Det var främst inom servicesektorn som sysselsättningen ökade. I år och under år 2001 förväntas arbetslösheten vara oförändrad.

Norges arbetslöshet sjönk något 1999 till drygt 3 procent och ökar till ca 3,5 procent i år och några tiondelar till år 2001. Där har flaskhalsproblem dykt upp, speciellt inom vård, bygg och privata tjänster. Då både Sverige och Danmark också har brist på framför allt vårdpersonal, så är det alltså ett problem. Finlands sysselsättning ökar fortfarande men i något långsammare tempo. Arbetslösheten blev drygt 10 procent 1999 och förväntas sjunka till ca 9 procent i år och till 8,5 nästa år.

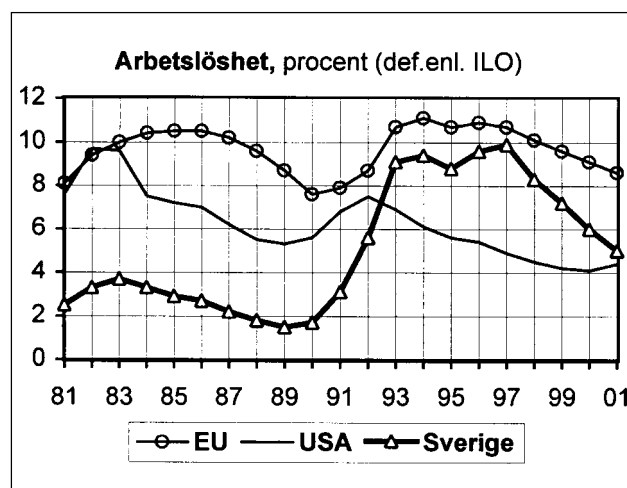

DIAGRAM 2.2. Källa: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

Arbetslöshet i procent av arbetskraften, def. enligt ILO			
	1999	2000	2001
USA	4,2	4,1	4,4
Japan	4,7	4,8	4,7
Tyskland	10,3	9,9	9,3
Frankrike	11,1	10,4	9,6
Italien	11,6	11,1	10,6
UK	6,0	5,9	5,9
Danmark	5,7	5,7	5,7
Norge-fastland	3,2	3,6	3,8
Finland	10,2	9,1	8,6
Sverige	7,2	6,0	5,0
OECD	6,4	6,2	6,0
EU	9,6	9,1	8,6
NORDEN	6,5	6,0	5,6
Exp.konk.vägd	7,6	7,3	7,0

Sverige = öppen arbetslöshet*1,28

TABELL 2:2.

Källa: Economic Outlook,
OECD samt egna beräkningar

Konsumentpriser, (implicitpriser) förändring i procent från föregående år			
	1999	2000	2001
USA	2,2	2,6	2,6
Japan	-0,3	-0,1	0,3
Tyskland	0,7	1,5	1,6
Frankrike	0,7	1,2	1,3
Italien	1,6	1,9	1,8
UK	2,2	2,2	2,4
Danmark	2,4	2,5	2,0
Norge-fastland	2,3	2,4	2,1
Finland	1,2	2,1	2,2
Sverige	0,7	1,5	1,2
OECD	1,5	1,9	2,0
EU	1,4	1,8	1,9
NORDEN	1,6	2,1	1,8
Exp.konk.vägd	1,3	1,7	1,8
Ingår ej: Mexico, Turkiet			

TABELL 2:3.

Källa: Economic Outlook,
OECD samt egna beräkningar

Konsumentpriserna (här menas implicitpriser för privat konsumtion) ökade med 1,5 procent inom OECD- och EU-områdena samt några tiondelar högre i Norden under 1999. Låga oljepriser (ca 12 USD per fat i genomsnitt under 1999) och Asienkrisens påverkan på importpriserna nedåt har dämpat inflationen. Inflationen har nu stigit till ca 2 procent (jan-00) inom EU och en förklaring är de numera rekordhög oljepriserna, 29 USD per fat i mars 2000. Prognosen för OECD i år och nästa år hamnar på ca 2 procent, någon tiondel lägre inom EU och Norden. Då har antagits att oljepriset sjunker ner mot 19 USD mot slutet av 2001, genom att OPEC-länderna troligen kommer att öka produktionen i år.

Några länder som avviker något är bl.a. Storbritannien med drygt 2 procents prisökning under 1999 och knappt 2,5 under 1999. Där har den goda ekonomin pressat upp prisnivån. På samma sätt är det i Norge och Danmark där det också varit risk för överhettning, 1999 blev prisökningen ca 2,5 procent. Båda länderna väntas få ca 2 procents inflation år 2001.

Även USA fick drygt 2 procent 1999 och där väntas också en något ökad inflationstakt, som består till år 2001 och hamnar på ca 2,5 procent.

Frankrike och Tyskland avvek åt andra hållet och hade låga prisökningar, under en procent 1999. Sverige och Finland fick något över 1 procent. Mest avvikande är Japan som fick deflation, dvs en negativ prisutveckling på -0,3 procent. I år blir ökningen av priserna något högre, i Finland t ex hamnar de på drygt 2 procent liksom även nästa år. I Japan fortsätter utplaningen i år av inflationstakten och inflationen blir några tiondelar över noll nästa år.

Lönekostnaderna ökade med preliminärt knappt 3 procent inom OECD-området, med drygt 2,5 procent för våra exportkonkurrentländer under 1999, med 3 procent inom EU och nästan 4 procent i Norden. I år och nästa år blir ökningstakten ca 3,5 inom OECD-området samt ca 3 procent inom EU och för våra exportkonkurrenter. I Norden ökar lönekostnaderna lite mer, ca 4 procent prognosticeras för bägge åren.

USA har och har haft en god produktivitet utveckling i 4 år på i genomsnitt drygt 2 procent och kan öka sina löner med över 4 procent utan att priserna skjuter uppåt för mycket. Även Storbritannien har kunnat öka

lönerna ganska ordentligt utan problem. De har ju också en friare syn på hur stort inflationstrycket kan tillåtas bli. I Tyskland kräver IG-Metall höga löneökningar, men prognosen blir ändå ca 3,5 procent för i år och 3 procent för nästa år. I Japan hade man löne-

sänkningar 1999, -0,4 procent preliminärt och för i år och nästa år förväntas löneökningar på ca 0,5 procent.

I Danmark planerar man för en 6:e semestervecka samtidigt som man vill införa ökad flexibilitet och landar på ca 4 procent i år och nästa år. De finska lönerna ökade 3 procent 1999 och i år och nästa år förväntas en ökning med 4,5 procent. Arbetsmarknadens parter har samverkat för att något dämpa lönespiralen uppåt. Nu kommer dock flaskhalsproblem som pressar upp lönenivåerna. I Norge prioriteras också en 5:e semestervecka och löneökningarna kan kanske hållas på knappt 4 procent i år och nästa år.

DOLLARKURSENS UTVECKLING

USAs bytesbalansunderskott är nu i storleksordningen 4 procent av BNP. Det är lika stort som när det var som störst under mitten av 1980-talet. Dollarn var då mycket högt värderad och de stora underskotten utlöste snart ett dollarfall på 35 procent. Idag är dollarn också högt värderad och det finns inga tecken på att bytesbalansunderskottet kommer att minska. Det är därför mycket sannolikt att dollarn kommer att falla i värde. Frågan är bara hur mycket och hur snart.

Halva underskottet i USAs bytesbalans har sin motsvarighet i bytesbalansöverskott framförallt i Japan men också i euroområdet. En stark inhemsk efterfrågetillväxt i Japan och Europa skulle medföra ökad export från USA till dessa länder och därmed minska USAs bytesbalansunderskott. Den inhemska tillväxten i dessa länderområden bedöms dock inte bli tillräckligt stark för att minska USAs underskott.

En minskning av USAs inhemska efterfrågan skulle medföra minskad import och minskat bytesbalansunderskott. Det är idag den högt värderade börsen, framförallt den IT-inriktade Nasdaq-börsen, som stimulerat hushållen till att minska sitt sparande och öka sin konsumtion. Hushållens sparkvot är idag 2,5 procent. I början av 1980-talet låg den på 10 procent. En börsnedgång i USA skulle därför minska konsumtionen och importen och därför ha positiva effekter på bytesbalansunderskottet.

Utflödet av dollar som är ett resultat av bytesbalansunderskottet motvägs för närvarande helt av ett inflöde av dollar i kapitalbalansen, se diagram nedan, vilket håller valutareserven oförändrad. Detta inflöde är sannolikt till stor del placeringar på den amerikanska börsen. Därför kommer en börsnedgång att minska överskottet i kapitalbalansen och vid oförändrat bytesbalansunderskott medföra att valutareserven minskar. Ganska snart kommer därför dollarns värde att falla, och därigenom ge stimulans till exporten och dämpa importen, vilket leder till förbättrad bytesbalans.

För att nå balans i bytesbalansen, skulle det behövas ett dollarfall i storleksordningen 30 procent. Troligen kommer dollarfallet att bli mindre, därför att samtidigt kommer den inhemska efterfrågan och importen att minska av andra skäl. Ett dollarfall kommer sannolikt att föregås av ett minskat förtroende för den ekonomiska utvecklingen i USA och framförallt ett minskat förtroende för IT-utvecklingen, vilket dämpar den lånefinansierade konsumtionen.

Lönekostnadsökning per anställd i näringslivet, i procent från föregående år			
	1999	2000	2001
USA	4,4	5,3	5,2
Japan	-0,4	0,3	0,5
Tyskland	3,1	3,6	2,9
Frankrike	2,2	2,8	2,8
Italien	2,0	2,2	2,3
UK	4,5	4,2	4,2
Danmark	4,2	4,1	4,0
Norge-fastland	5,0	3,9	3,7
Finland	3,0	4,5	4,5
Sverige	3,4	3,5	4,0
OECD	2,9	3,6	3,6
EU	3,0	3,3	3,2
NORDEN	3,9	4,0	4,1
Exp.konk.vägd	2,7	3,2	3,2
Ingår ej: Czech R., Island, Luxemb., Mexico, Turkiet			

TABELL 2:4.

Källa: Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

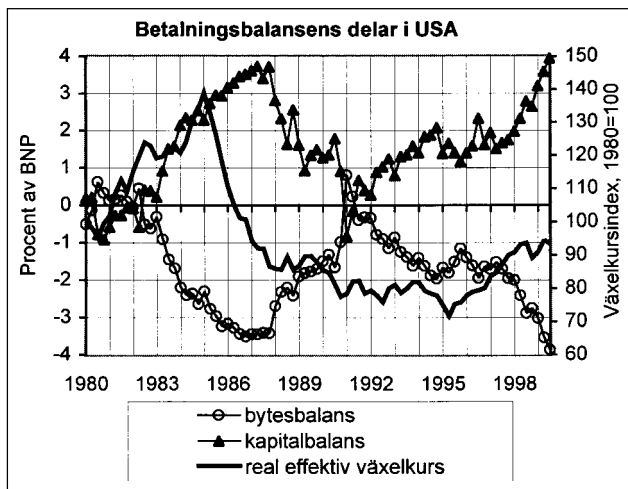

DIAGRAM 2.3

Källa: EcoWin

En rimlig utveckling är följande: Det internationella kapitalet lämnar sina placeringar på den amerikanska börsen och söker sig till andra placeringsalternativ utanför dollarområdet. Den amerikanska börsen faller, hushållen minskar sina skulder och den amerikanska inhemska efterfrågan och importen minskar. Genom att den inhemska efterfrågan minskar som ett resultat av fallande börsvärden, så ställs mindre krav på ett dollarfall för att nå balans i utrikeshandeln. Hur mycket mindre beror på storleken på börsfallet.

I diagrammet ovan visas även utvecklingen av dollarns reala effektiva växelkurs. Teorin om real växelkurs bygger på ett antagande om att köpkraftsparitet råder på lång sikt, dvs att på lång sikt kommer växelkursen att korrigeras för olika

prisutveckling mellan valutaområden så att prisnivåerna blir lika i gemensam valuta. På kort sikt kan stora avvikelser ske, men på lång sikt ska den reala växelkursen sträva mot ett jämviktsvärde. Detta verkar också vara fallet för de senaste 20 åren.

Den stora avvikelserna skedde under första hälften av 1980-talet då den reala effektiva växelkursen steg kraftigt. Resultatet blev stora underskott i bytesbalansen. Under andra hälften av 1980-talet föll kursen snabbt tillbaka för att stabiliseras under första hälften av 1990-talet. Mot slutet av 1990-talet steg kursen igen samtidigt som bytesbalansunderskotten ökade. Den reala effektiva växelkursen är dock fortfarande betydligt lägre än den var under första hälften av 1980-talet.

Detta tyder på att USAs stora bytesbalansunderskott inte enbart behöver återställas med ett dollarfall. Detta framgår också av andra skillnader mellan första hälften av 1980-talet och slutet av 1990-talet:

- Då var det en hög realränta som bidrog till ett högt kapitalinflöde, nu är det en högt värderad börs.
- Den höga realräntan medförde då ett ovanligt lågt kapacitetsutnyttjande i ekonomin, den högt värderade börsen medför nu i stället ett ovanligt högt kapacitetsutnyttjande i ekonomin.
- Då var hushållens sparkvot hög, nu är den låg.

Detta innebär att den stora skillnaden mellan då och nu är att då kunde de stora bytesbalansunderskotten endast rättas till med en ökad export. Nu kan underskotten även rättas till med en dämpad inhemska efterfrågan, som förbättrar bytesbalansen genom att detta medför minskad import. Därför beror en förbättring i bytesbalansen nu inte endast på att dollarns värde sänks, vilket innebär att det förväntade dollarfallet är betydligt mindre än det var vid mitten av 1980-talet.

Börsfall och dollarfall kommer sannolikt att följas åt. Vi har i denna konjunkturbedömning utgått ifrån att nuvarande utveckling med en högt värderad dollar håller högst ett år till. Därefter kommer sannolikt en korrigerande av både börs och dollarkurs. Vi bedömer att dollarns växelkurs då faller med 10 procent mot euron under år 2001.

Utifrån Japans stora bytesbalansöverskott, borde dollarn falla mer mot yen. Det som talar emot är den svaga ekonomiska utvecklingen i Japan. Vi bedömer därför att dol-

larns värde relativt yen endast minskar hälften så mycket som mot euron. Det engelska pundet följer sannolikt dollarn ned.

Den svenska korräntan har under hela 1999 legat ca 0,5 procentenheter över korräntan i euroområdet. Detta har bidragit till att den svenska kronan sedan början av 1999 apprecierats med 7 procent mot euron. Under prognosperioden utgår vi ifrån att ECB höjer styrräntan något samtidigt som den svenska riksbanken behåller nivån på korräntan. Därigenom närmar sig det svenska ränteläget det som råder i euroområdet. Detta leder till att kronan stabiliseras mot euron, vilket innebär att den svenska kronan apprecieras mot dollar, yen och pund. Sammantaget blir resultatet att kronans effektiva växelkurs år 2001 väntas apprecieras med knappt 2 procent. ▲

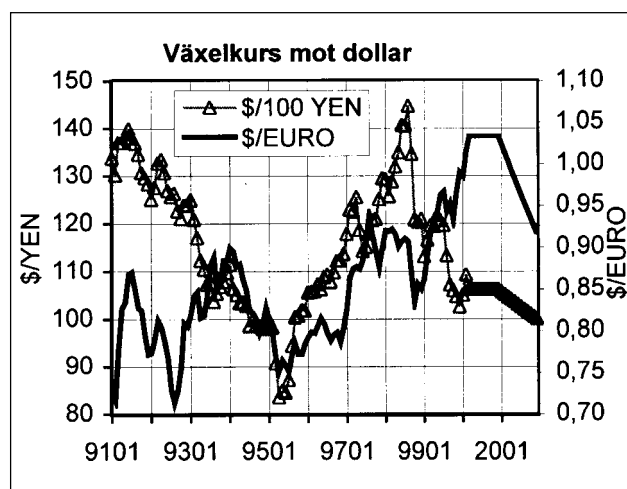

DIAGRAM 2:4.

Källa: Riksbanken
samt egna beräkningar

KAPITEL 3

Efterfrågan och produktion

Exporten tar fart, gynnad av en allmän förstärkning av omvärldsefterfrågan.

Importen utvecklas i linje med den starka inhemska efterfrågan.

God inkomstutveckling och stark förmögenhets-situation ger en kraftfull konsumtionsutveckling.

Den höga aktivitetsnivån i ekonomin borgar för expansiva investeringar.

Produktionsökningen sker på bred front.

Ökningstakten för produktiviteten blir hög.

Efterfrågan i ekonomin är för närvarande inne i en expansiv fas. Enligt nationalräkenskaperna steg BNP förra året med 3,8 procent. Vi räknar med fortsatt expansion under prognosåren. BNP bedöms kunna växa med över 4 respektive drygt 3,5 procent i år och nästa år.

Uppsvinget på efterfrågesidan sker på bred front och omfattar samtliga försörjningsbalansens komponenter. Konsumtionsutveckling bedöms bli särskilt stark med ökningstal på 4,5 respektive 4 procent i år och nästa år. Stämningläget för hushållen är mycket positivt enligt hushållens inköpsplaner (HIP) och konsumtionsviljan understöds av god inkomstutveckling och stark förmogenhetssituation.

UTRIKESHANDEL

Under andra halvan av 1999 har exportkonjunkturen stärkts. Goda utsikter för exportindustrin indikeras också av konjunkturbarometern där företagen rapporterar om kraftigt stigande ordergång. Med stöd av stigande omvärldsefterfrågan beräknas exporten kunna öka med i överkant av 7 procent i år och 6 procent 2001.

Den internationella efterfrågan utvecklades svagt under första halvåret 1999. Det gällde inte minst viktiga avsättningsmarknader som de nordiska länderna (i synnerhet Norge). I år och nästa år gynnas exporten av en allmän förstärkning av omvärldsefterfrågan.

Så gott som samtliga marknader utvecklas gynnsammare i år och nästa år jämfört med i fjol. Störst efterfrågeökningar väntas på de asiatiska marknaderna, Syd-Korea utmärker sig särskilt. Japan har dock fortfarande problem. Den svenska exporten till Nordamerika gynnas av fortsatt stark utveckling i USA. Till USA går knappt 10 procent av den svenska exporten. Väst-Europa tar emot mer än 2/3 av svensk export. En stabil, men fortfarande återhållen, utveckling i Tyskland ger starkt utslag. Importefterfrågan i Norden utvecklas klart svagare än genomsnittet för omvärlden. Det faktum att norsk import slår om från negativ till positiv tillväxt ligger ändå bakom att den totala omvärldsutvecklingen blir något starkare nästa år jämfört med i år.

Ökningstakten för svensk export bedöms bli någon procentenhet lägre nästa år jämfört med i år trots att marknadstillväxten tilltar. Det sam-

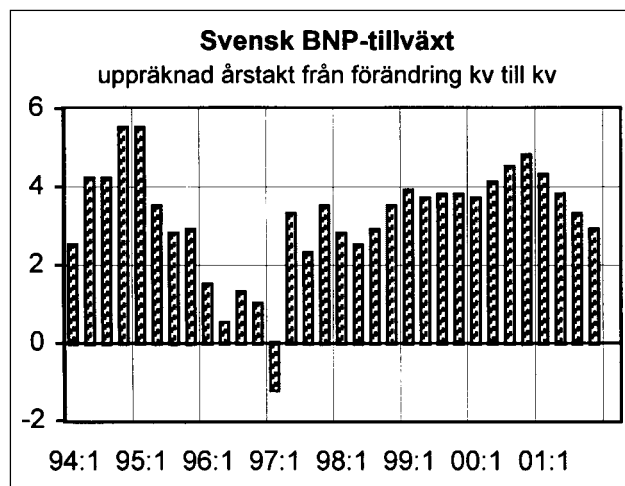

DIAGRAM 3:1

Källa: SCB samt egna beräkningar

Försörjningsbalans procentuell förändring			
	1999	2000	2001
Priv konsumtion	4,1	4,5	4,0
Off konsumtion	1,8	1,8	1,5
Investeringar	8,1	7,0	6,0
Lagerinvesteringar *	-0,5	0,3	0,0
Export av varor o tjänster	5,2	7,3	6,0
Import av varor o tjänster	5,0	8,5	6,5
BNP	3,8	4,2	3,6
Inhemsk slutefterfrågan	4,1	4,2	3,7
Inhemsk efterfrågan	3,6	4,5	3,6
Konsumtion	3,3	3,6	3,1
Nyckeltal:			
Industriproduktion	4,2	4,9	3,8
Arbetslöshet, total **	8,4	7,6	7,2
Arbetslöshet, öppen ***	5,6	4,7	3,9
Timlön	3,2	3,6	4,0
Konsumentpriser (IPI)	0,7	1,5	1,4
KPI	0,3	1,2	1,7
Bytesbalans, Mdr kr	50	47	53
* förändring i procent av föregående års BNP			
** procent av totalt utbud			
*** procent av arbetskraften			

TABELL 3:1

Källa: SCB samt egna beräkningar

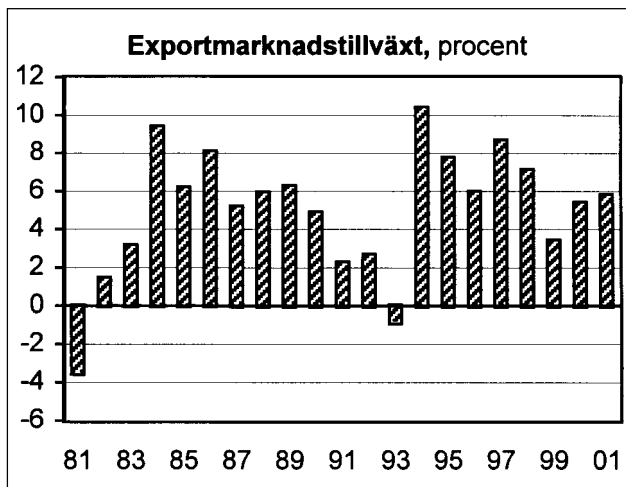

DIAGRAM 3:2

Källa: SCB samt egna beräkningar

vidkommande fördelaktig sammansättning med tonvikt på investeringsvaror. Dessutom har tongivande svenska exportföretag med framgång lanserat nya produkter

I takt med strukturförändringar inom svensk industri tenderar konkurrenskraft i termer av relativpriser att minska i betydelse. Exportuppsvinget domineras på varusidan av teleprodukter och läkemedel. En stigande exportandel för dessa varor medför att exporten blir mindre konjunktur- och priskänslig. En starkare krona skulle därmed i mindre grad hota marknadsandelarna.

Importen bedöms i år och nästa år utvecklas i linje med den starka efterfrågan och växa med 8,5 respektive 6,5 procent. Varuimporten blir ännu något starkare.

Importens ökningstakt var märkligt svag under fjolåret. Den viktigaste skälet var nog lagercykelns negativa bidrag till efterfrågan. Till en del kan förklaringen också ligga i långsammare tillväxttakt för importtunga delar av efterfrågan och en viss nyetablering

av inhemska underleverantörer. Den pågående strukturomvandlingen innebär att tjänster och branscher som telekom och läkemedel står för en större del av produktionen. Det kräver andra typer av insatsvaror jämfört med mer traditionella industribranscher.

Ökningen av inhemska efterfrågan i fjol borde ha lett till högre import, troligen har detta bara skjutits på framtiden. Sedan slutet på förra året har också importen tagit fart. För prognosåren räknar vi med en i förhållande till efterfrågan mer normal import. I år kan "återslag" från i fjol innebära ett extra lyft.

Råvarupriserna är sedan en tid på väg upp. Oljepriset steg kraftigt redan under första halvåret i fjol till följd av produktionsbegränsningar. Efterhand har prisnivån stigit ytterligare, samtidigt har prishöjningar på andra råvaror ägt rum eller aviserats. Prognosen innebär att prishöjningarna

Svensk industris relativa kostnadsläge på exportmarknaden						
procentuell förändring						
	1999		2000		2001	
	Sverige	OECD	Sverige	OECD	Sverige	OECD
Timlönekost.	2,6	2,5	3,5	2,8	4,0	3,0
Produktivitet	2,9	2,1	4,2	2,8	3,5	3,0
ULC	-0,3	0,4	-0,7	-0,1	0,5	0,0
RULC nat. *	-0,6		-0,6		0,5	
Växelkurs	-2,1		0,3		2,0	
RULC **	-2,7		-0,3		2,5	

* relativ arbetskostnad mätt i nationella valutor

** relativ arbetskostnad mätt i gemensam valuta

TABELL 3:2

Källa: SCB samt egna beräkningar

äger rum under loppet av i år och efterhand förs vidare till bearbetade varor. Oljepriset förväntar vi oss ska börja sjunka under andra kvartalet i år för att i slutet av 2001 hamna runt 19 dollar per fat. Andra råvarupriser fortsätter att stiga under 2001, men i lugnare takt, eller stabiliseras. Tillsammans med en (importvägd) appreciering av kronan på 1,5-2 procent under prognosåren innebär det att importpriset för varor stiger med drygt 2 procent i år för att sedan sjunka med drygt 1 procent nästa år.

Vår prognos för exportpriserna innebär en uppgång med 1 procent i år och stagnation 2001. Prisprognosen relaterad till utvecklingen av arbetskraftskostnaden per enhet (ULC) tyder på förbättrad lönsamhet för exportsektorn i år och något försvagad nästa år. Starkare (exportvägd) krona gör att konkurrenskraften i relativpristermer försämras 2001.

Handelsbalansen försvagas något i år för att sedan åter öka 2001. Det beror till stor del på utvecklingen av terms-of-trade, som försämras i år och förstärks nästa år. Importvolymen växer snabbare än exportvolymen båda åren. **Bytesbalansen** utvecklas enligt samma mönster som handelsbalansen.

Bytesbalansen har uppvisat överskott sedan 1994. Överskotten i bytesbalansen, tillsammans med den allmänna styrkan i den svenska utvecklingen, är skäl som talar för att kronkursen kan bli betydligt starkare än vad vi har förutsatt. Det skulle naturligtvis hämma exportutvecklingen i högre grad än vad som nu ligger i prognosbilden.

INVESTERINGAR

Den höga aktivitetsnivån i ekonomin för närvarande borgar för stark investeringsutveckling. Totala **fasta bruttoinvesteringar** steg med drygt 8 procent i fjol. Vi räknar med fortsatt expansion i år och nästa år, med ökningstal på 7 respektive 6 procent. Investeringsklimatet måste beskrivas som gott. Hög aktivitetsnivå och därmed ökande kapacitetsutnyttjande samt vinstandelar som stabiliseras på relativt hög nivå väger tyngre för investeringsbesluten än den, jämfört med 1999, något högre realräntenivån

Börsuppgång och stor tillgång till kapital är också positivt för investeringarna. Tobins q, för-

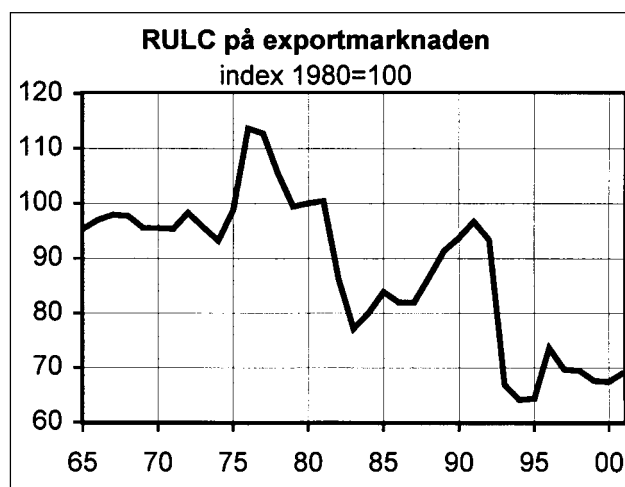

DIAGRAM 3:3 Källa: SCB och Economic Outlook, OECD samt egna beräkningar

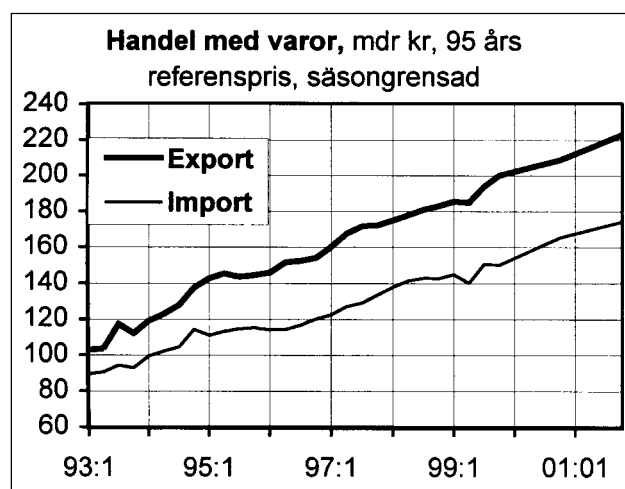

DIAGRAM 3:4 Källa: SCB samt egna beräkningar

Export och import av varor						
procentuell förändring						
	1999		2000		2001	
	Volym	Priser	Volym	Priser	Volym	Priser
Export	5,2	-1,4	7,5	1,0	5,8	0,0
Import	4,4	1,1	9,0	2,2	7,0	-1,1

TABELL 3:3

Källa: SCB samt egna beräkningar

Bytesbalansen miljarder kronor			
	1999	2000	2001
Handelsbalans	132	127	134
Tjänstebalans	-22	-22	-23
Transferbalans	-60	-58	-58
Bytesbalans	50	47	53
I procent av BNP	2,6	2,3	2,4

TABELL 3:4

Källa: SCB samt egna beräkningar

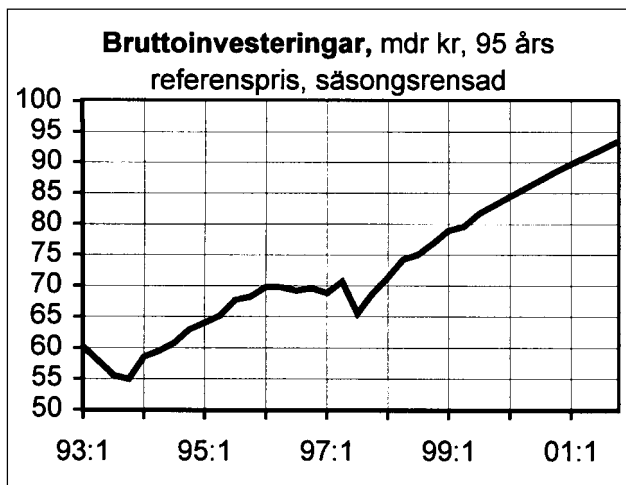

DIAGRAM 3:5

Källa: SCB samt egna beräkningar

Totala investeringar procentuell volymförändring			
	1999	2000	2001
Industri	0,6	6,5	6,5
Övrigt näringsliv	11,0	6,7	5,0
Offentlig sektor	4,4	2,3	1,8
Totalt	8,1	7,0	6,0
Maskiner	11,5	6,5	5,0
Byggnader	3,6	5,8	7,7
Bostäder	18,8	16,8	15,8
Övriga investeringar	6,8	12,2	5,7

TABELL 3:5

Källa: SCB samt egna beräkningar

hållandet mellan marknadsvärde och återanskaffningsvärde, brukar anses vara av betydelse för investeringsviljan. Ett marknadsvärde som är högre än återanskaffningsvärdet gör investeringar lönsamma (varje investeringskrona värderas till mer än en krona av marknaden). Utvecklingen på aktiemarknaden under 1999 borde därför ha en investeringshöjande effekt.

Industriinvesteringarna stagnerade i stort sett 1999. För prognosåren förväntas ett uppsving i takt med att industrikonjunkturen stärks. **Investeringarna i övrigt näringsliv** har kännetecknats av en stark utveckling under en följd av år, inte minst 98 och 99. Förutsättningar, inte minst högt kapacitetsutnyttjande indikerat av brant stigande sysselsättning, föreligger för fortsatt expansion i år. Nästa år bedöms ökningstakten mattas något. De **offentliga bruttoinvesteringarna** ökade med drygt 4 procent 99. Vi räknar med en viss fortsatt ökning under prognosåren. De offentliga finanserna är i gott skick och ökat bostadsbyggande kräver offentliga följdinvesteringar.

Maskin- och byggnadsinvesteringarna bedöms växa i ungefär samma takt under prognosåren. Maskininvesteringarna stimuleras när industrikonjunkturen tar fart. För byggandet påbörjades en återhämtning 1998 efter ett svagt 90-tal, i första hand för småhus. Efterhand har byggkonjunkturen breddats och bostadsbyggande och övrigt husbyggande tagit fart. Det speglar en högre aktivitetsnivå i ekonomin, ökande priser på egna hem och bostadsrätter och högre hyror för kommersiella lokaler.

Bostadsinvesteringarna har tagit fart under 99. Återhämtningen sker dock från mycket låga nivåer. Efterfrågan på nya bostäder ökar. Det talar för ett stabilt uppsving i bostadsbyggandet under prognosperioden. Betydande regionala obalanser stör bilden. Storstadsregionernas andel av bostadsbyggandet har ökat markant under 90-talet och utvecklingen väntas fortsätta. Ändå är bostadsbrist ett faktum i regioner med stark arbetsmarknad och stor inflyttning. I dessa regioner riskerar brist på byggnadsarbetare och planlagd tomtmark att dämpa uppgången.

Lagerinvesteringarna väntas ge svagt positiva effekter på efterfrågan under prognosåren.

Under andra halvåret 1997 och första halvåret 1998 skedde en oönskad lageruppbyggnad. Det var ett internationellt fenomen i spåren av Asienkrisen. Den korrigerings som sedan kom till stånd innebar en negativ effekt på efterfrågan motsvarande 0,5 procent av BNP för helåret 1999. Lagercykeln spelade därmed en betydande roll för den svaga industriproduktionen och importen under fjolåret.

I år och nästa år bedöms en måttlig lageruppbyggnad äga rum, vilket ger ett svagt positivt respektive neutralt bidrag till efterfrågeutvecklingen.

Investeringskvoten, investeringarnas andel av förädlingsvärdet, har ökat under åren 93-99, speciellt i tjänstesektorn. Investeringskvoten fortsätter uppåt under prognosåren. Som andel av BNP är det totala fasta investeringarna, inklusive bostäder, uttryckt i löpande priser 17,5 procent år 2001, vilket är något under den genomsnittliga nivå som gällde under 80-talet. För bostadsinvesteringarna i fasta priser har kvoten gått från 6 procent under toppåren runt 1990 till 1,3 procent år 1998. De växande bostadsinvesteringarna ifjol och under prognosåren höjer kvoten något men den år 2001 bara en tredjedel så stor som under slutet av 80-talet.

KONSUMTIONSUTGIFTER

Hushållens konsumtion är inne i en expansiv fas. Inte minst gäller det kapitalvaror. Enligt nationalräkenskaperna ökade konsumtionen med drygt 4 procent 1999. SCBs detaljhandelsstatistik, bilförsäljningen och stor optimism enligt hushållens inköpsplaner (HIP) tyder på fortsatt stark konsumtionslust. Vi räknar med att konsumtionen stiger med 4,5 procent i år och 4 procent nästa år.

En rad faktorer bidrar till utvecklingen. Hushållen kan räkna med stora reala inkomstökningar i år och nästa år. Förmögenhetsställningen har förbättrats markant genom stigande priser på småhus och aktier. Det starka arbetsmarknadsläget gör hushållen mindre osäkra om framtiden och därmed mindre benägna till försiktighetssparande.

I år och nästa år förutses ovanligt starka ökningstal för hushållens reala disponibla inkomster. 1998 bröts utvecklingen med fallande reala inkomster och ifjol steg inkomsterna med drygt 3

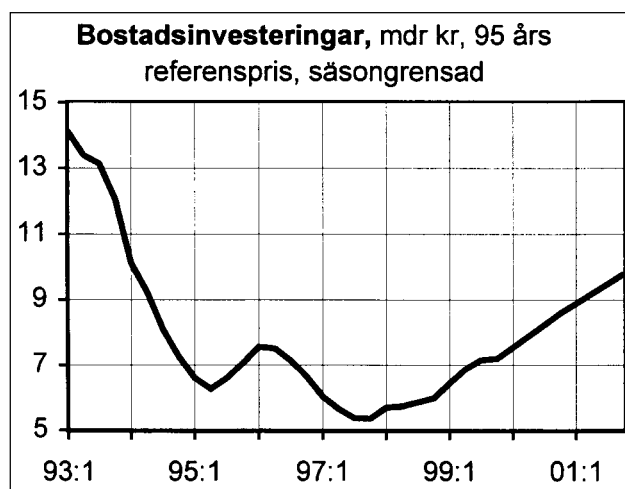

DIAGRAM 3:6

Källa: SCB samt egna beräkningar

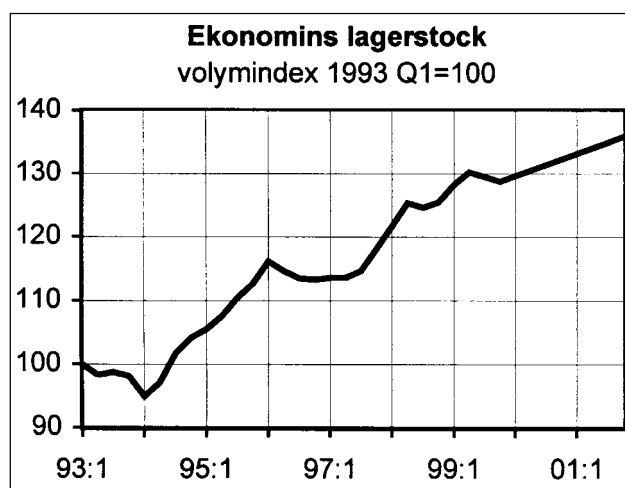

DIAGRAM 3:7

Källa: SCB samt egna beräkningar

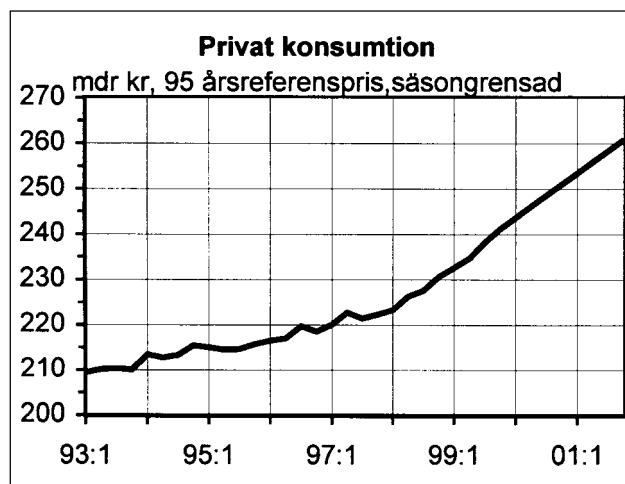

DIAGRAM 3:8

Källa: SCB samt egna beräkningar

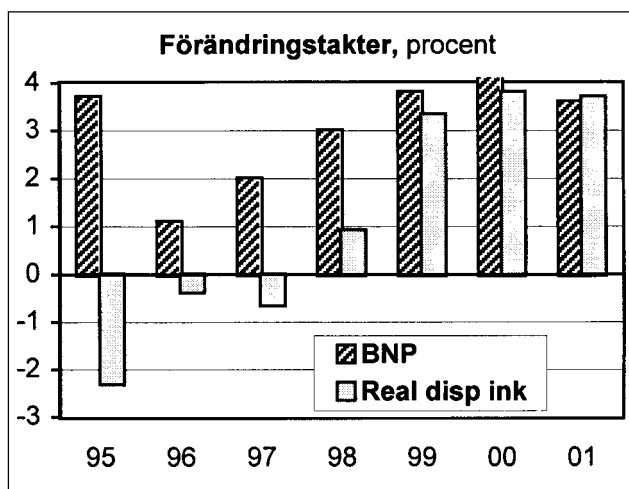

DIAGRAM 3:9

Källa: SCB samt egna beräkningar

kompensation motsvarar ca 1/4 av pensionsavgiften. Vi räknar med en kompensation av motsvarande storleksordning nästa år. Till kompensationen för pensionsavgiften ska läggas en skattereduktion på ca 3 miljarder kronor riktad till låg- och medelinkomsttagare som förlängs till 2001.

Konsumtionsbedömningen hänger mycket på hur man ser på sparkvotens utveckling. En del av inkomstillskotten betraktar hushållen rimligen som temporära (skattelättnaderna). Enligt konsumtionsteori kommer hushållen att jämna ut sådana tillskott till en jämnt ökad konsumtion under hela sin återstående livslängd - konsumtionen ökar marginellt, sparandet ökar väsentligt. Å andra sidan: hushållens förmögenhetsställning är högt uppdriven. En anpassning mot en "optimal" förmögenhetsställning talar för en period av högre konsumtion än normalt och ett dämpat sparande.

SPARKVOTENS UTVECKLING

Hushållens sparkvot styrs till stor del av utvecklingen av hushållens förmögenhet. Stiger förmögenheten, så belånar hushållen denna värdeökning, ökar sin konsumtion och sparkvoten minskar. Hushållens förmögenhet består främst av villor, men aktier utgör nu en allt större del av hushållens förmögenhet.

Sedan mitten av 1990-talet har realräntorna successivt gått ned. Detta har medfört att villaprierna stadigt har stigit. Under förra året började de långa realräntorna att vända upp och steg med 0,5 procentenheter. Vi utgår från att realräntorna är oförändrade i år och nästa år. Detta påverkar prisutvecklingen med något års eftersläpning, och näs-

Löner, priser och privat konsumtion			
procentuell förändring			
	1999	2000	2001
Timlöner	3,2	3,6	4,0
Arbetade timmar	2,7	2,1	1,7
Lönesumma	6,2	5,9	5,7
Övr faktorinkomster	2,3	4,0	4,3
Transfereringar	0,0	2,5	1,6
Skatter	4,0	2,7	3,2
Disponibel inkomst	4,0	5,3	5,0
Disponibel inkomst just. **	3,9	5,4	5,2
Konsumentpris *	0,7	1,5	1,4
Real disponibel inkomst	3,1	3,8	3,7
Privat konsumtion	4,1	4,5	4,0
Sparkvotens förändring	-1,0	-0,6	-0,3
Sparkvot	2,1	1,4	1,2
* implicitprisindex			
** justering för sparande i avtalspensioner			
KPI	0,3	1,2	1,7
KPI, dec-dec	1,2	1,6	1,7

TABELL 3:6

Källa: SCB samt egna beräkningar

ta år går därför villapriserna in i ett lugnare förlopp.

Aktievärdena på den svenska börsen har sedan början 1980-talet haft en mycket stark utveckling. En genomsnittlig aktieportföljinvestering som gjordes i början av 1980-talet har i reala termer ökat med 20 procent per år. Detta kan jämföras med realavkastningen på en portfölj i statsobligationer som varit 7 procent per år. Mot slutet av förra året tog börsutvecklingen ordentlig fart och ökade under sista kvartalet och en månad in i år 2000 med 50 procent. Denna stora ökning beror på IT-branschens utveckling och då framförallt på företaget Ericssons utveckling. Ericsson har nu 1/3 av börsens värde. De vinstförväntningar som återspeglas i IT-branschens högt värderade aktier börjar bli orealistiska och en korrigering nedåt av aktievärdena är att vänta. Frågan är när det inträffar. I denna prognos har vi utgått ifrån att den inte kommer inom denna prognoshorisont, men att värdeutvecklingen går in i ett betydligt lugnare skede under åren 2000-2001.

Hushållens totala förmögenhet, korrigerat för konsumentprisutvecklingen, fortsätter i år att öka i en liknande takt som de senaste åren. Nästa år går förmögenhetsutvecklingen in i ett lugnare förlopp. Hushållens förmögenhetsutveckling har bidragit till att sparkvoten minskade 1 procentenhet år 1999. I år beräknas den minska ytterligare med nästan 1 procentenhet för att nästa år i stort ligga still.

Även den offentliga konsumtionen förväntas stiga de närmaste åren. Ökande skatteunderlag i takt med det förbättrade arbetsmarknadsläget och mer pengar från staten möjliggör en expansion av verksamheten både i år och nästa år. Vår bedömning är att med konsumtionsökningar i storleksordningen 1,5 procent per år under 2000 och 2001, kan kraven på balans i kommunernas ekonomi mötas, åtminstone för kommunsektorn som helhet.

PRODUKTION OCH PRODUKTIVITET

Produktionen väntas öka i god takt inom såväl industrin som byggsektorn och övrigt näringsliv under prognosperioden. Den expansiva utvecklingen på ekonomins efterfrågesida omfattar

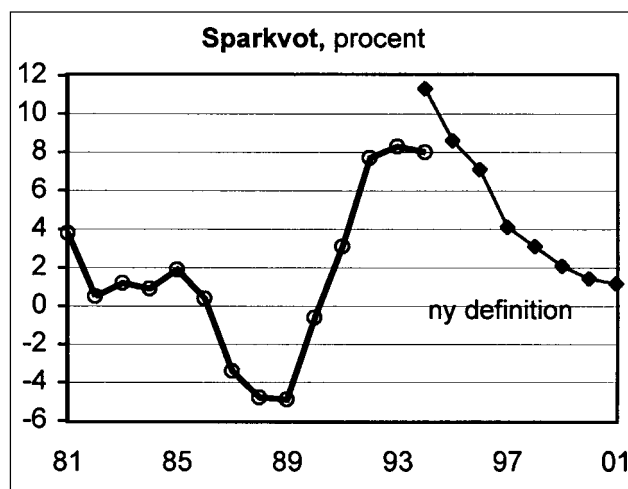

DIAGRAM 3:10

Källa: SCB samt egna beräkningar

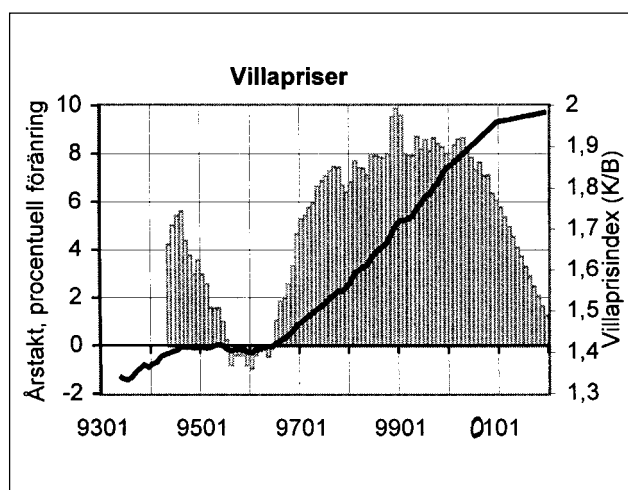

DIAGRAM 3.11

Källa: SCB samt egna beräkningar

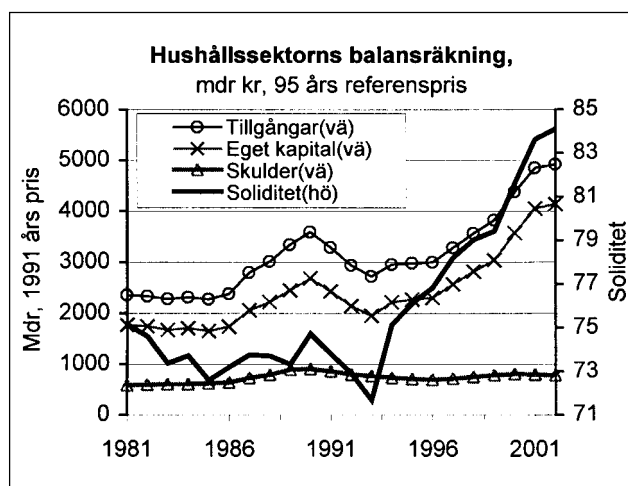

DIAGRAM 3.12

Källa: SCB samt egna beräkningar

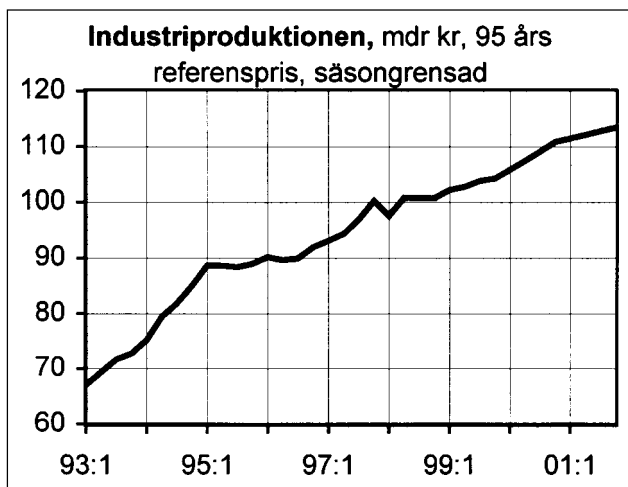

DIAGRAM 3:13

Källa: SCB samt egna beräkningar

Produktion inom olika sektorer			
procentuell förändring			
	1999	2000	2001
Industri	4,2	4,9	3,8
Byggnads	5,9	6,9	5,4
Övrigt näringsliv	4,2	4,6	4,1
Offentlig sektor	1,2	1,8	1,5
BNP	3,6	4,2	3,6
Näringsliv	4,3	4,8	4,1

TABELL 3:7

Källa: SCB samt egna beräkningar

Arbetsproduktivitet			
procentuell förändring			
	1999	2000	2001
Industri	2,9	4,2	3,5
Byggnads	1,0	2,0	2,0
Övrigt näringsliv	0,7	2,1	2,0
Offentlig sektor	-0,8	0,0	0,0
BNP	0,9	2,1	1,9
Näringsliv	1,3	2,6	2,4

TABELL 3:8

Källa: SCB samt egna beräkningar

samtliga delkomponenter – konsumtion, investeringar och export. Därigenom bör produktionsuppgången kunna bli bred. Produktionsutvecklingen i alla sektorer följer samma mönster som BNP – uppsving i år jämfört med i fjol och sedan en något lugnare utveckling nästa år.

Stämningläget när det gäller industrins utsikter förbättrades under slutet av förra året. Tidigare fördröjdes uppgången i produktion och sysselsättning av att order kunde mötas med leveranser från (alltför stora) lager, men nu förstärks industrikonjunkturen. Industriproduktionen ökade med drygt 4 procent under fjolåret. I år förutses en starkare utveckling, ca 5 procent.

Återhämtningen av byggkonjunkturen tar ytterligare fart under prognosåren. Investeringar i anläggningar och övriga byggnader ökar som följd av efterfrågetillväxten och infrastruktursatsningar. Främst är det dock vändningen uppåt för bostadsbyggandet som präglar bilden.

Den privata tjänstesektorn utvecklas starkt sedan ett antal år och expansionen bedöms kunna fortsätta. Uppgången är bred, samtliga delar expanderar. Företagstjänster står för det största bidraget till tillväxten. Den starka utvecklingen i tjänstesektorn relativt andra sektorer kan till en del ses i ljuset av att industriföretag och andra företag upphandlar tjänster externt istället för att låta tjänsterna vara en del av företaget.

Produktivitetsutveckling i näringslivet bedöms bli stark under prognosåren. Vi ser det som ett uttryck för att den långsiktiga, trendmässiga produktivitetstakten i svensk ekonomi ökar.

Ökningstalen för produktiviteten har i genomsnitt varit högre under 90-talet jämfört med tidigare decennier. Till en del finns förklaringar av tillfällig natur. I samband med den djupa nedgången i svensk ekonomi i början på 90-talet bör i första hand lågproduktiva enheter ha slagits ut. Vidare ökade den relativa kapitalanvändningen när arbetsstyrkan krymptes.

Tillfälliga effekter som dämpar produktivitetsutvecklingen kan uppkomma när antalet anställda ökar snabbt på kort tid. Beroende på utvecklingen under första halvåret blev BNP-tillväxten mycket sysselsättningsintensiv 1999. Den förhållandevis svaga produktivitetsutveckling på

BNP-nivå som då framkommer tror vi inte ska ses som ett tecken på försämrade utsikter till en gynnsam långsiktig produktivitet utveckling. Anpassningen av arbetsstyrkan på ett arbetsställe kännetecknas rimligen av tröskeeffekter. Efter en rad av år med återhållsam rekrytering kan sysselsättningsutvecklingen bli stark när väl nyanställningar blir aktuellt. Processen kan sedan förstärkas genom ökad frånvaro som i sin tur kräver ytterligare nyrekrytering. Mycket stark sysselsättningsexpansion under en period när många företag samtidigt finner kostymen för trång, följt av en konsolideringsfas kan vara förklaringen till utvecklingen under 1999.

Det finns en rad faktorer som talar för att den långsiktiga produktivitetstakten är på väg att skifta uppåt.

- En delvis ny makroekonomisk miljö med stabila spelregler för såväl penning- som finanspolitik. Förtroendet för inflationsmålet är starkt och inflationsförväntningarna ligger stabilt vid 2 procent. Företagen vet att ökade kostnader inte kan övervältras på priserna. Det innebär ett starkt rationaliseringstryck och krav på stegrad produktivitet.
- En hög och växande investeringsandel och satsningar på utbildning börjar betala sig
- Utveckling och spridning av IT innebär ökad effektivitet och förbättrar ekonomins funktionssätt
- Avregleringar av produktmarknader.
- Ökad internationell konkurrens. ▲

KAPITEL 4

Sysselsättning, arbetskraftsutbud och arbetslöshet

Arbetsmarknadsläget bedöms bli starkt men inte överhettat under prognosåren.

Sysselsättningstillväxten fortsätter.

Det finns en avsevärd potential för ökat arbetskraftsutbud och vi tror på stor följsamhet för utbudet i förhållande till sysselsättningen.

Nedgången i total arbetslöshet blir därför rätt liten, men genom en expansion av AMS-åtgärder kan den öppna arbetslösheten sjunka till 4 procent i slutet av i år.

Vi tror bristsymtomen blir hanterliga.

Sysselsättningen har ökat kraftigt sedan början av 1998. Under andra halvan av förra året kännetecknades förloppet dock av en utplaning. Vår bedömning är att sysselsättningen nu åter tar fart och växer i god takt under loppet av i år och nästa år. Situationen vad gäller nyanmälda lediga platser och varsel ser för närvarande mycket ljus ut. I februari anmäldes 54 000 nya platser, den högsta siffran på 10 år. Beroende på utvecklingen under första halvåret blev BNP-tillväxten sysselsättningsintensiv 1999, en förhållandevis svag produktivitetsutveckling på BNP-nivå registrerades. Vår syn på produktivitetsutvecklingen framöver ger en mindre sysselsättningsintensiv tillväxt under prognosåren. Den genomsnittliga sysselsättningsökningen i år och nästa år bedöms bli ca 80 respektive ca 65 000 personer (drygt 90 och 30 000 personer under loppet av respektive år).

Sysselsättningsuppgången bedöms bli bred. Störst inom privat tjänstesektor, men expansion även för kommuner och byggnadsverksamhet. För industrisysselsättning räknar vi med en uppgång i år men stagnation nästa år.

Trots stark sysselsättningsutveckling bromsas under prognosåren den stora nedgång av total arbetslösheten som skett 1997-1999. Den genomsnittliga totala arbetslösheten beräknas bli 7,6 respektive 7,2 procent år 2000 och 2001. Motsvarande siffror för öppen arbetslöshet är 4,7 och 3,9 procent. Mot slutet av i år bör den öppna arbetslösheten, med expansion av AMS-åtgärder som starkt bidragande orsak, kunna landa under 4 procent - regeringens mål om halverad arbetslöshet skulle alltså klaras.

Arbetslöshetens sammansättning har förändrats under fjolåret. En allt större andel av de arbetslösa är äldre. De arbetslösa ungdomarnas (18 - 24 år) andel av den öppna arbetslösheten har minskat från 14 till 12,5 procent. De utomnordiska medborgarnas andel har minskat marginellt från 10,5 till 9,5 procent. Däremot har arbetstagare som är över 55 år ökat sin andel av den öppna arbetslösheten från 14,5 till 19 procent. I absoluta tal ökade arbetslösheten bland äldre arbetstagare från 37 000 i februari 1999 till drygt 49 000 i februari 2000. Arbetslösheten bland äldre arbetstagare har inte varit högre än arbetslösheten bland befolkningen i genomsnitt under 90-talet. Däremot har de svårare att återvända till arbetsmarknaden när konjunkturen vänder uppåt.

Det totala arbetskraftsutbudet tror vi kan stiga snabbt under prognosperioden. Följsamheten mot sysselsättningsutvecklingen bör bli stor. Till skillnad från tidigare år finns inga dämpande effekter från utbildningsökningar eller tidigare lagda pensionsavgångar. Arbetskraften ökar långsammare. Vi räknar med att de konjunkturberoende åtgärderna, i synnerhet de utanför arbetskraften, kommer att öka markant under loppet av

Arbetsmarknadsläget			
tusental	1999	2000	2001
Arbetskraft	4306	4354	4386
Sysselsatta	4067	4150	4217
Totalt utbud	4406	4454	4506
Total arbetslöshet	372	337	324
Åtgärd. utanför arbetskraft.	100	100	120
Åtgärder i arbetskraften	33	32	35
Öppet arbetslösa	239	205	169
Total arbetslöshet, proc.	8,4	7,6	7,2
Öppen arbetslöshet, proc.	5,6	4,7	3,9

TABELL 4:1

Källa: SCB samt egna beräkningar

Sysselsättningen			
förändring i tusental	1999	2000	2001
Industri	-5	6	2
Byggnads	4	11	8
Övrigt näringsliv	72	44	38
Offentlig sektor	17	23	19
Totalt	88	83	67
Därav näringsliv	71	60	48

TABELL 4:2

Källa: SCB samt egna beräkningar

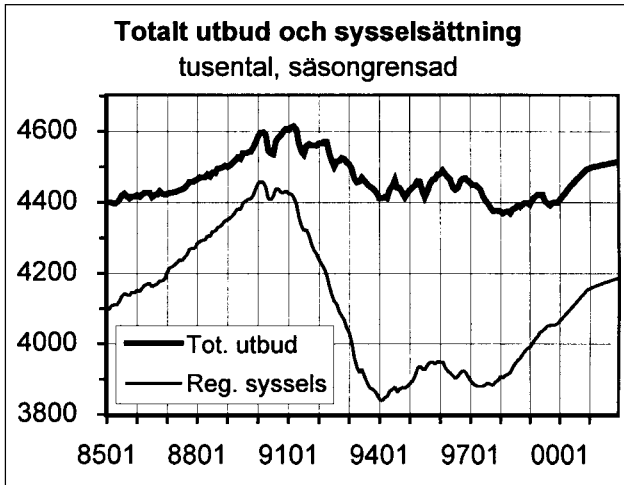

DIAGRAM 4:1

Källa: SCB samt egna beräkningar

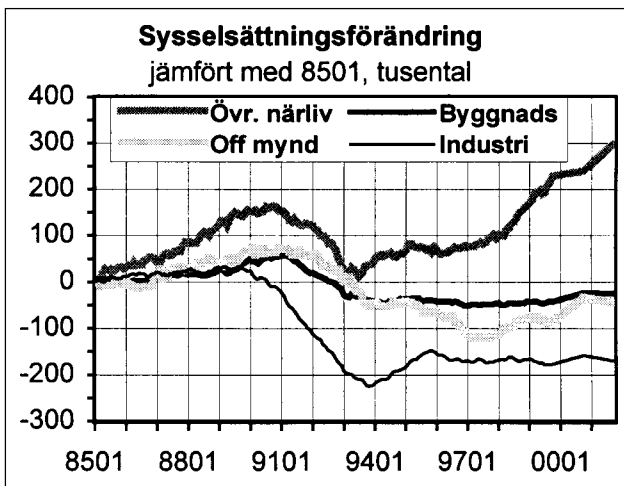

DIAGRAM 4:2

Källa: SCB samt egna beräkningar

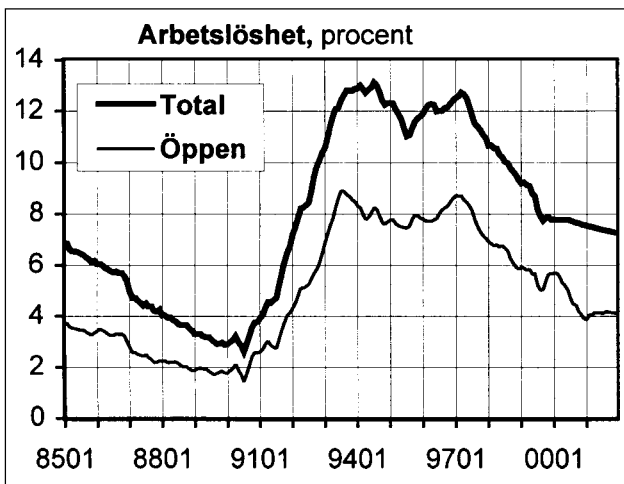

DIAGRAM 4:3

Källa: SCB samt egna beräkningar

i år. Sett som årsgenomsnitt blir AMS-åtgärderna oförändrade mellan i fjol och i år. Genom att nivån var så neddragen i slutet av förra året, blir dock utvecklingen under loppet av i år stark.

En stor del av inflödet av personer till arbetskraften bör komma från gruppen studerande. Under 1990-talet har antalet personer i utbildning ökat med i runda tal 250 000 personer. Ökningen beror i första hand på förändringar i utbildningssystemet och satsningar på utbildning. I början av 90-talet infördes ett tredje obligatoriskt år i gymnasieskolan, under senare år har kunskapslyftet haft stor betydelse. Det svaga arbetsmarknadsläget har säkert spelat en roll för ökningen av antalet studerande. Det är troligt att en del av de studerande återvänder till arbetsmarknaden när sysselsättningen utvecklas positivt. Färre väljer också studier när sannolikheten att få jobb är stor.

Arbetskraftens andel av befolkningen är låg i ett historiskt perspektiv. Potentialen för ett ökat arbetskraftsutbud bör vara stor. Arbetskraftsreserven består av öppet arbetslösa, personer i åtgärder och latent arbetssökande (personer som uppger att de kan och vill arbeta men inte aktivt söker jobb). Därtill kommer deltidarbetande, främst kvinnor, inte minst inom den kommunala sektorn. Många är undersysselsatta. Såväl gruppen deltidsarbetslösa som timanställda som kallas in vid behov domineras av kvinnor (77 respektive 67 procent). Vidstående tablå illustrerar iden om en stor arbetskraftspotential.

Hur stor är arbetskraftsreserven? Februari 2000

Öppet arbetslösa	259 000
Konjunkturberoende program	110 000
Latent arbetssökande	145 000
Ofrivilligt deltidsanställda motsvarande en ökad sysselsättningsgrad med 6 procent bland kvinnor	120 000
- Arbetssökande i behov av särskilda stödåtgärder	45 000
=	589 000

Tillkommer latent latent arbetssökande, dvs grupper som inte sökt jobb tidigare överhuvudtaget.

En kritisk frågeställning i prognosbilden är om den starka arbetsmarknaden innebär allvarlig arbetskraftsbrist. Enligt undersökningar från AMS ökade inte rekryteringsproblemen under 1999. Ungefär hälften av tillfrågade företag upplevde rekryteringsproblem i största allmänhet. De lediga platserna tillsattes dock oftast men det tog längre tid och/eller företagen sänkte sina kompetenskrav. Längre vakanstider såväl som det faktum att ca var tionde arbetsplats trots allt räknar med flaskhalsproblem innebär att bristproblematiken inte kan negligeras. Notabelt är dock att ingen tendens till ökade problem synes stå för dörren, trots kraftigt stigande sysselsättning. Liknande signaler finns i konjunkturbarometerns redovisning av bristtal för olika branscher. Bristtalen är förvisso höga för t ex datakonsulter och uppdragsverksamhet, men det syns ingen tendens till ökning under senare år. ▲

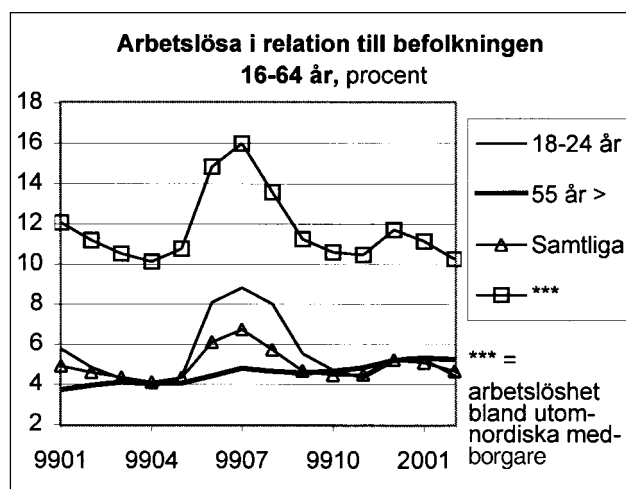

DIAGRAM 4:4

Källa: SCB samt egna beräkningar

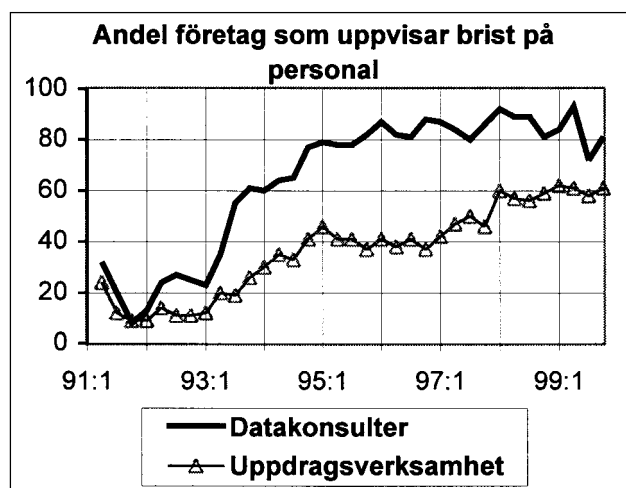

DIAGRAM 4:5

Källa: Konjunkturinstitutet

KAPITEL 5

Löner och priser

Löneökningstakten
har dämpats under 1999

Lönebildningen har stabiliserats.
Det talar för fortsatta måttliga löneökningar

Löneökningarna hamnar inom
det samhällsekonomiska utrymmet

Hög produktivitetstillväxt bidrar till att inflations-
impulserna från lönebildningen blir relativt svaga

Inflationstakten understiger
Riksbankens mål i slutet av 2001

DEN SVENSKA LÖNEUTVECKLINGEN

Löneökningarna har under 1999 alltmer dämpats. I näringslivet låg lönerna i genomsnitt drygt 3 procent högre än året före. Under senare hälften av året låg de endast 2,5 procent över nivån året före. Detta är en betydligt lägre ökning än under åren 1997-98 då lönerna ökade i en årstakt på omkring 4 procent. Tjänstemännens löner har de två senaste åren ökat mer än arbetarnas löner. I offentliga sektorn ökade lönerna 1999 med 3,5 procent.

På nästan hela arbetsmarknaden råder fleråriga löneavtal som löper ut under första kvartalet år 2001. Vissa avtal omförhandlas i år tex för lärarna och sjuksköterskorna samt för handelstjänstemännen, grafikerna och medlemmarna i finansförbundet. Handelstjänstemännen har nyligen tecknat ett ettårsavtal som innehåller drygt 3 procent i löneökningar. De fleråriga avtalen höjer lönerna i år med 2,5-3 procent. Sammantaget med löneglidning beräknas de totala löneökningarna för hela arbetsmarknaden i genomsnitt bli drygt 3,5 procent.

Inför de kommande löneförhandlingarna år 2001, finns ett antal faktorer som talar för att lönerna fortsätter att utvecklas i den måttliga takt som kännetecknat de senaste åren. Lönebildningen kommer att få ytterligare fasta strukturer för att hantera konflikter på arbetsmarknaden genom inrättandet av det nya medlingsinstitutet från 1 januari år 2001.

Arbetsmarknadens parter har dessutom insett att Riksbanken med korträntehöjningar kommer att se till att inflationen inte nämnvärt överstiger 2 procent. Detta innebär att inflationsförväntningarna inför lönerörelsen är låga och relativt förutsägbara. Inflationsmålet på 2 procent innebär att löneinflationen också bör ligga på 2 procent, under förutsättning att vinsterna i näringslivet bedöms vara i balans och i nivå med omvärldens vinster.

Sysselsättningen ökar starkt i år. Samtidigt ökar också utbudet av arbetskraft starkt, vilket medför att företagen inte får några större svårigheter att rekrytera arbetskraft. Matchningsprocessen på arbetsmarknaden fungerar fortfarande bra, och det uppstår inga större inflationsdrivande flaskhalsar som nämnvärt stör lönebildningen.

Produktiviteten i näringslivet väntas de närmaste åren öka med 2 procent per år. Det innebär att relativt inflationsmålet finns utrymme för löneökningar på 4 procent, vilket är summan av inflationsmålet 2 procent och produktivitets 2 procent.

Nästa år beräknas produktiviteten i näringslivet att öka med nästan 2,5 procent. Med en löneökning på 4 procent ger detta en löneinflation på drygt 1,5 procent. Detta

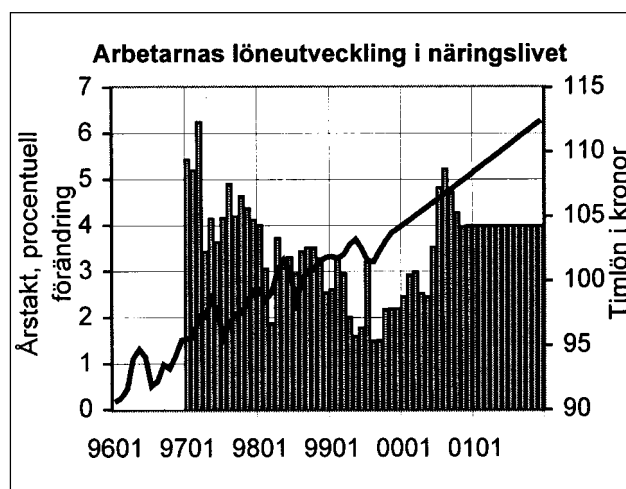

DIAGRAM 5.1

Källa: SCB samt egna beräkningar

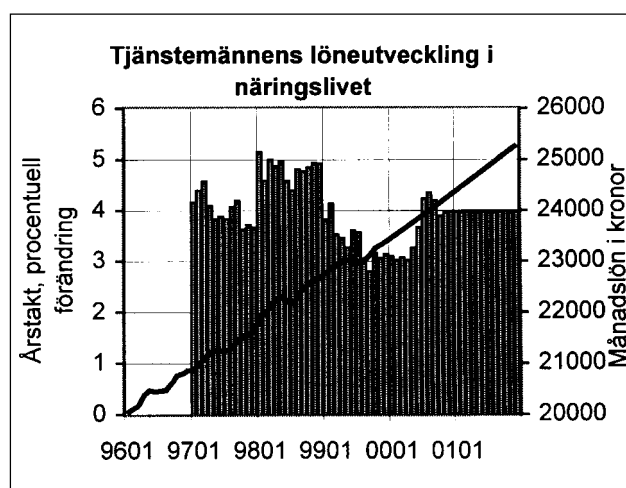

DIAGRAM 5.2

Källa: SCB samt egna beräkningar

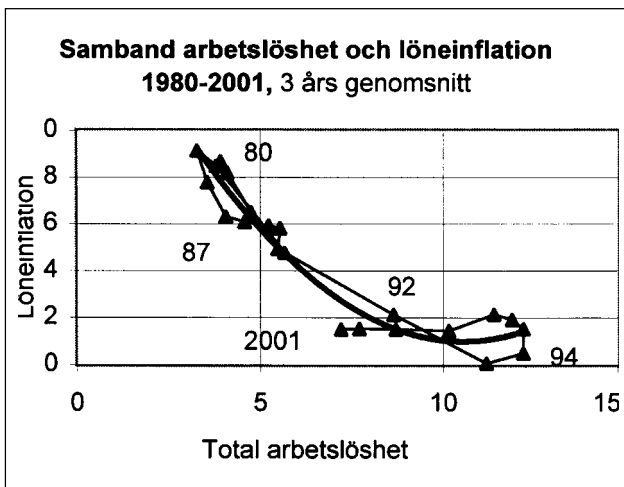

DIAGRAM 5.3

Källa: SCB samt egna beräkningar.

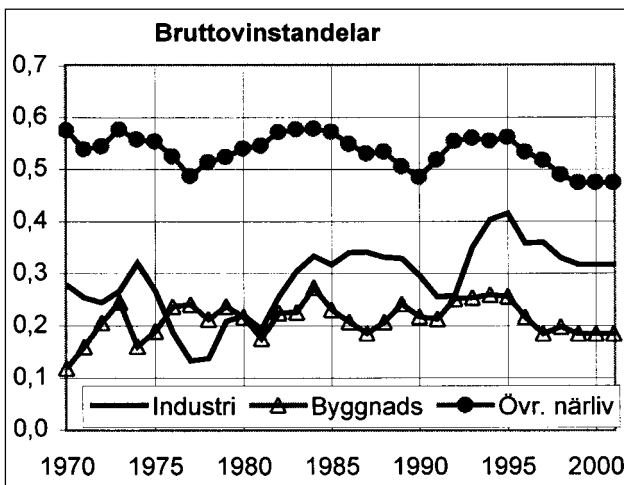

DIAGRAM 5:4

Källa: SCB samt egna beräkningar

	1999		2000		2001	
	% för	prisb	% för	prisb	% för	prisb
ULC	2,1	1,6	0,9	0,6	1,6	1,2
Kapitalandel	-2,8	-1,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Importpris	1,2	0,4	1,6	0,5	-0,9	-0,2
Ind skatt, taxor		0,1		0,5		0,4
Prisökning		0,7		1,5		1,4

TABELL 5:1

Källa: SCB samt egna beräkningar

innebär att vinsterna i näringslivet under prognosperioden kommer att vara oförändrade jämfört med år 1999.

Löneinflationen fortsätter att hålla sig inom de ramar som anges av riksbankens inflationsmål, även då arbetslösheten fortsätter att krypa nedåt. Detta tyder på att ett brott håller på att ske gentemot historiska samband mellan arbetslöshet och löneinflation.

MÅTTLIGT INFLATIONSTRYCK

Inflationstrycket bedöms förbli måttligt i år och nästa år. Mot slutet av 2001 räknar vi med att såväl KPI som den underliggande inflationen (UN-DIX) har stabiliserats vid 1,5-2 procent. Hög produktivitetstillväxt bidrar till att inflationsimpulserna från lönebildningen blir relativt svaga. Sjunkande oljepriser och successivt starkare krona verkar också efterhand inflationsdämpande. Avregleringen av el- och telemarknaden ger fortsatta negativa bidrag till prisutvecklingen.

Ökningen av konsumentpriserna mätt som implicitprisindex för privat konsumtion (IPI) kan grovt dekomponeras i termer av bidrag från löneinflation (arbetskraftskostnad per enhet, ULC), vinstförändringar och importprisernas utveckling. Därtill kommer administrativa prisökningar (skatter och taxor).

Nominell löneökning minus produktivitetstillväxt ger löneinflationen, det inflationstryck som härstammar från lönesidan. Vår prognos för löne- och produktivitetstillväxten i näringslivet innebär en löneinflation på ca 1 respektive 1,5 procent i år och nästa år. Näringslivets vinster stabiliseras under prognosåren efter en nedgång i följande. Importprisutvecklingen drar upp prisökningstakten i år och dämpar prisutvecklingen nästa år. Administrativa prisökningar ger ett positivt prisbidrag i år såväl som nästa år. Sammantaget bedöms den genomsnittliga årliga ökningen av konsumentpriserna bli ca 1,5 procent per år under prognosperioden.

Konsumentprisindex (KPI) utvecklas något annorlunda i jämförelse med IPI. Skillnaden har till stor del att göra med ränteförändringar. Vi räknar med att KPI, som årsgenomsnitt, utvecklas något svagare än IPI i år och något snabbare

nästa år, 1,2 respektive 1,7 procent. Under loppet av året, från december till december, bedöms KPI öka med 1,6 respektive 1,7 procent år 2000 och 2001.

Riksbankens bedriver penningpolitiken med sikte på den underliggande inflationen (UNDIX). Mellan KPI och UNDIX ligger effekter av räntekostnader för boende samt förändringar av indirekta skatter och subventioner. Skillnaden mellan KPI och UNDIX var i februari 0,4 procentenheter. Gapet har minskat och kommer att krympa ytterligare när ökade räntekostnader för boende – beroende på höjd styrränta – slår igenom i tolvmånadertalen för KPI. Eftersom vi inte räknar med någon ytterligare åtstramning av penningpolitiken i år eller nästa år kommer KPI och UNDIX utvecklas ganska likartad framöver under prognosåren.

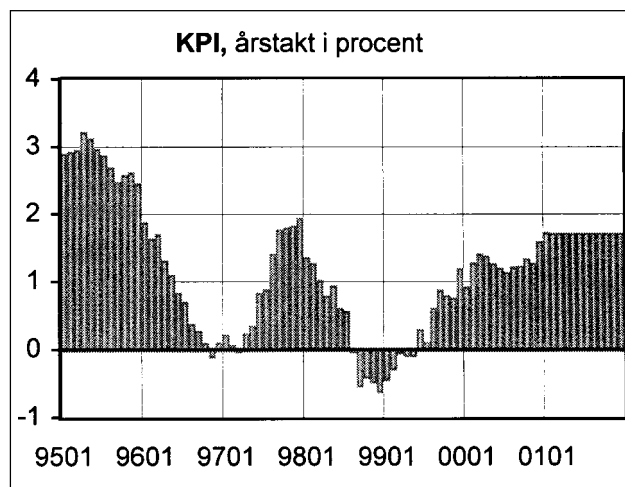

DIAGRAM 5:5

Källa: SCB samt egna beräkningar

KAPITEL 6

Arbetsmarknad och ekonomisk politik

LO-ekonomerna föreslår:

att arbetsmarknadspolitiken i högre utsträckning ska bygga på individuell prövning för att bättre hantera regionala obalanser och strukturarbetslöshet.

att ökade kostnader för sjukförsäkrings systemet inte leder till besparingar.

att utgiftstaken som andel av BNP inte ytterligare sänks år 2003.

att ett nytt budgetsystem som tydligare tar hänsyn till både utgifter och inkomster utvecklas.

att motiven för saldomålet ses över och tydligt formuleras.

att de kraftiga budgetöverskotten fram till år 2002 och möjligheterna till utgiftsökningar år 2003 delvis används till att ytterligare förbättra situationen för barnfamiljerna.

att regionalpolitiken förstärks via tex riktade bidrag till infrastruktursatsningar i både glesbygd och storstadsregioner, tex bredbandsnät och bostadsbyggande.

att riksbanken behåller reporäntan åtminstone oförändrad så länge deras egen inflationsprognos inte tydligt överskrider inflationsmålet, dvs med ca 0,5 procent över målet på ett och ett halvt till två års sikt.

INLEDNING

Arbetslösheten är fortfarande hög i Sverige. Det bör därmed finnas lediga resurser att utnyttja för att hålla en högre tillväxt än vad som är normalt. Tillväxt kan skapas antingen av att fler arbetar eller att de som arbetar skapar mer värden, dvs ökad produktivitet. Normalt för Sverige anses vara en tillväxttakt på mellan 2-2,5 procent. Beräkningen bygger på ca 0,5 procent fler i arbete och en produktivitetsökning på 1,5-2 procent per år.

En tillväxttakt över denna nivå beror antingen på ett inflationsdrivande överutnyttjande av ekonomins resurser, att produktiviteten stigit över sin långsiktiga trend eller att det finns lediga resurser i ekonomin i form av arbetslösa som kan ta ett arbete.

Enligt vår bedömning kommer svensk ekonomi i år att växa med 4,2 procent och 3,6 nästa år. Det innebär klart över potentiell BNP. Huvudanledningen till detta kommer att vara att sysselsättningen de närmaste åren kommer att öka med ca 1,5-2 procent, snarare än 0,5 procent. Produktivitetsökningen kommer också ligga något över sin långsiktiga trend på 1,5 procent. Det är rimligt att anta att produktiviteten utvecklas i linje med andra hälften av 90-talet. Det innebär ca 2 procent.

Den helt centrala frågan blir därmed; klarar arbetsmarknaden av att skjuta till 1,5-2 procents sysselsättningsökning utan att det leder till löneinflation?

Vår bedömning är att under prognosperioden, det vill säga fram till och med 2001, är detta möjligt. Därmed är också vår bedömning att fram till och med 2001 är det möjligt med en tillväxt på mellan 3,5-4 procent utan att det överskrider riksbankens mål om 2 procents inflation mätt som underliggande inflation (UNDIX). Mot bakgrund av detta antar vi oförändrad reporänta på 3,75 procent under prognosperioden.

En komplikation i bedömningen av penningpolitiken är att den styrs av hur riksbanken bedömer inflationen på ett och ett halvt till två års sikt. Det innebär att penningpolitiken styrs, beroende på den långa framförhållningen, av en relativt osäker prognos. Frågan blir också vad som händer efter prognosens slut? Det finns en tendens till ett frimodigt spekulerande bland ekonomer – och riksbanken själv – kring vad som egentligen händer efter lagda prognosers slut. Behovet av detta blir tydligt då det är nödvändigt att ha en prognos för 2003 för att uttala sig om en räntehöjning som förmodas inträffa år 2001.

Vi har därför valt att arbeta enligt samma modell som riksbankens inflationsrapporter. I dessa antas oförändrad ränta under hela prognosperioden, såvida inte inflationen i prognosens slut överstiger målet.

Det ska dock inte tolkas som att vi inte ser det vara sig troligt eller nödvändigt att höja räntan under hela perioden. Men vi bedömer att inflationsutsikterna under prognosperioden inte motivera en räntehöjning det närmaste halvåret. I höst återkommer vi med en prognos som sträcker sig till och med år 2002. Det är givetvis fullt möjligt att vi i det läget kan se inflationsrisker som inte nu går att se och därmed rekommenderar en annan penningpolitik för andra halvåret år 2000 eller år 2001. Vi anser att genom att använda samma metod som riksbanken gör ökar möjligheterna till konstruktiv dialog och kritik av deras agerande. Om vi kommer till olika slutsatser bör alltså inte detta bero på olika prognosmetoder.

Vi är också fullt medvetna om att vårt antagande om reporäntan är orealistiskt om man utgår ifrån de signaler som riksbankschefen och olika direktionsmedlemmarna skickar ut i diverse offentliga framträdanden. Vi har dock valt att avstå ifrån en ”krem-

nologisk" tolkning av vilken penningpolitik som ter sig troligast mot bakgrund av ett antal offentliga uttalanden.

Det är mer naturligt att prognoser producerade av ekonomiska avdelningar som betjänar marknaden inte kan göra det val vi gjort. Marknaden är ointresserad av vad som är rätt och fel. Den är intresserad av när nästa höjning från riksbanken kan beräknas komma, då det påverkar deras agerande på marknaden.

Tyvärr skapar det förstärkande effekter mellan marknaden och riksbanken i en åtstramande riktning. Bankekonomer försöker sig på "kremnologiska" tolkningar av riksbanksdirektionens uttalande om höjda räntor, vilket leder till att riksbanken vid en höjning kan hänvisa till marknads förväntningar. I värsta fall kan riksbanken även känna sig pressad av de förväntningar de själva byggt upp, särskilt om dessa skruvas upp ett varv till av marknaden.

Idag förefaller just den situationen vara på väg att uppstå. Många marknadsbedömare ligger på mycket kraftiga räntehöjningar fram till och med år 2001. Ett flertal talar om 2 procent (200 punkter) eller mer i reporäntehöjning de närmaste 18 månaderna.

En bedömning som grundar sig på riksbankens egen inflationsprognos och rimliga antagande om framtiden förefaller utesluta ett sådant scenario, men å andra sidan hade en liknande analys inte heller gett vid handen den höjning med 50 punkter riksbanken beslutade den 3 februari i år.

Detta är givetvis ett problem för alla ekonomer, men till skillnad från marknadsekonomer har vi möjlighet att bortse från detta och endast anta att penningpolitiken kommer att givet vår prognos utformas i enlighet med de mål som är satta. Skulle riksbanken bedriva en mer restriktiv penningpolitik än den vi förutspår kommer det att innebära en lägre tillväxt, sysselsättning och inflation. Vi återkommer längre fram i texten till riksbankens agerande.

ARBETSMARKNADEN

Som vi redan konstaterat är den helt avgörande frågan löneinflationens utveckling givet ett sysselsättningsstillskott på 1,5-2 procent de närmaste åren. Klarar arbetsmarknaden verkligen av detta? Vår bedömning är att den gör det. Den grundar sig på fyra faktorer:

- Arbetskraftsutbudet kommer att öka i takt med det bättre arbetsmarknadsläget.
- Trycket på arbetsmarknaden vid ingången till 2000 är lägre än vad som tidigare prognostiserats.
- Matchningen fungerar bättre än vad som tidigare kunde antas.
- Lönebildningen bedömer vi fungerar tillräckligt väl för att klara av det tryck som uppkommer på arbetsmarknaden till och med år 2001.

Arbetskraftsutbudet

Med Sveriges befolkningsutveckling är det givetvis inte möjligt att under längre perioder upprätthålla en sysselsättningsökning på 1,5-2 procent av arbetskraften. Idag ligger dock sysselsättningsnivån på ca 350 000 under toppnoteringen i början av 90-talet. Faktum är att ungefär 150 000 fler var sysselsatta i början av 90-talet än vad som idag ingår i arbetskraften, dvs både sysselsatta och arbetslösa tillsammans. Det borde rimligtvis ge utrymme för en ökning av arbetskraftsutbudet i takt med att arbetsmarknaden förbättras. Arbetskraftsutbudet ökar främst genom:

- att de som redan tidigare varit intresserade av att söka jobb, men inte varit arbetslösa, utan "latent arbetssökande", nu tar sig ut på arbetsmarknaden.

- att många som tidigare inte sökt jobb, nu blir intresserade att ta sig ut på arbetsmarknaden.
- att deltidanställda erbjuds heltidstjänster av arbetsgivare som tvingas se över sin personalplanering när konjunkturläget förbättras.
- att maxtaxan på dagis successivt införs och att kostnaderna för deltidanställda och öka sin sysselsättningsgrad därigenom minskar.

Trycket på arbetsmarknaden

I somras trodde de flesta prognosmakare på en mycket stark sysselsättningsökning 1999. Prognoserna låg i ett årsgenomsnitt på mellan 105-115 000. Det var också rimligt antagande med tanke på hur stark sysselsättningsökningen varit under första halvåret 1999. Men efter sommaren sjönk årsgenomsnittet kraftigt till en nivå på 60-65 000, vilket i praktiken innebar att antalet sysselsatta knappt ökade något alls under andra halvåret 1999. Årsgenomsnittet för 1999 blev 88 000, men det berodde mycket på ”överhäng” från första halvåret. Ökningen under förloppet av 1999, dvs december 1998 till december 1999, blev bara 68 000 i ökad sysselsättning. Idag ligger därmed, då det är en nivåeffekt som ligger kvar, kapacitetsutnyttjandet på arbetsmarknaden 30-50 000 under vad som tidigare kunde antas för innevarande år.

Vi ser dock inte dessa siffror som alarmerande, vilket man skulle kunna göra, utan som en tillfällig platå i sysselsättningsökningen. Dessutom innebar den mycket svaga sysselsättningsökningen andra halvåret 1999 att produktiviteten på årsbasis blev mer normal - istället för extremt låg. Efter årskiftet har antalet nyanmälda platser på arbetsförmedlingen ökat snabbt och arbetsmarknaden förstärks återigen och det går också att skönja en svag uppgång av sysselsättningen i AKU i början av innevarande år. Vi tror att den kommer att fortsätta och för innevarande år kommer sysselsättningen som årsgenomsnitt att ligga på 83 000.

Matchningen på arbetsmarknaden

AMSs vakansstatistik skulle kunna ge belägg för hypotesen om att matchningen på arbetsmarknaden är sämre idag än den var före krisen i början av nittio-talet. I AMSs vakansstatistik saknade endast åtta procent av alla lediga jobb krav på utbildning 1998 medan ca en tredjedel av de arbetsökande hade låg utbildning, saknade gymnasieutbildning eller högre utbildning.

Bilden av en snabb strukturomvandling framkommer dock inte om man ser till hur arbetsmarknaden utvecklats enligt SCBs mätmetoder. Professor Rune Åberg vid Umeå universitet har studerat strukturomvandlingens utveckling på arbetsmarknaden under perioden 1975-1997 enligt SCBs statistik.

Slutsatsen är att en kontinuerlig och gradvis uppkvalificering av arbetsmarknaden har skett de senaste decennierna, men det finns inte något som kan beskrivas som ett trendbrott. De kvalificerade jobben har kontinuerligt kommit att utgöra en allt större andel av jobben på den svenska arbetsmarknaden. Deras andel har stigit från drygt 20 procent av alla jobb till drygt 30 procent mellan åren 1975 och 1997. De okvalificerade jobbens andel har minskat från ca 40 procent till ca 30 procent. Det finns också en grupp jobb med kvalifikationskrav på mellannivå som inte redovisas i figuren. Den gruppen är relativt oförändrad och har legat på ca 25 procent hela tiden.

Av diagrammet framgår det tydligt att det inte skett någon dramatisk uppkvalificering av arbetsmarknaden under 90-talet. Ungefär tio procentenheter av alla jobb har

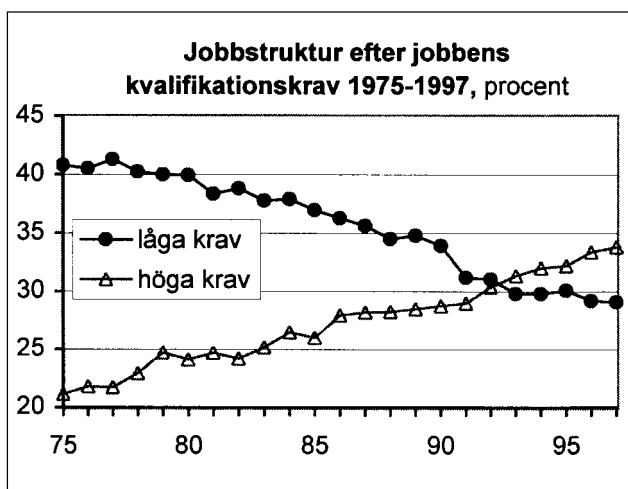

DIAGRAM 6:1

Källa: Rune Åberg, Umeå universitet

under 90-talet. Se diagram.

En annan förklaring skulle kunna vara att de okvalificerade jobben i allt mindre utsträckning anmälts till förmedlingarna. En anledning till det kan vara att de lätt kunnat besättas utan arbetsförmedlingens hjälp när arbetslösheten varit så hög som den varit. Många arbetsökande vänder sig direkt till arbetsgivarna och söker jobb eller rekommenderas av bekanta. Andelen jobb som tillsatts genom arbetsförmedlingen har minskat från ca 40 procent till ca 30 procent under 1990-talet.

Detta skulle också kunna förklara varför den akuta bristsituation som förutspåts i ett antal år inom en rad sektorer inte kommit till stånd, utan ständigt skjutits på framtiden.

En rimlig förklaring är att det funnits reserver av överkvalificerade i sysselsättning, som klarat av att ställa om till bristyrken. Andra med lägre kvalifikationer, i sysselsättning och arbetslösa, har därmed även fått tillgång till lämpligt arbete. Vid fortsatt hög tillväxt kommer denna "luft i systemet" som det ökade antalet överkvalificerade i okvalificerat arbete innebär att sakta pressas ur systemet. Under prognosperioden räcker den dock till.

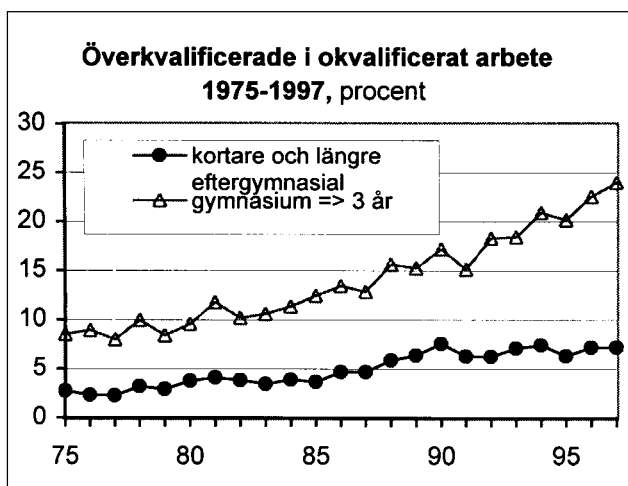

DIAGRAM 6:2

Källa: Rune Åberg, Umeå universitet

flyttats över från okvalificerade till kvalificerade arbeten på 22 år.

Det finns alltså inget i SCBs statistik som skulle peka på att en stor del av arbetskraften som platsade på arbetsmarknaden i början av nittiotalet inte längre skulle göra det idag. Det finns inga tecken på trendbrott och radikal förändring det senaste decenniet. Det är i själva verket fråga om ganska långsam förändring.

Förklaringen till skillnaderna mellan vakansstatistiken och SCBs material är troligtvis att arbetsgivarna pressat upp de formella meritkraven under åren med massarbetslöshet. Inte minst som en urskiljningsmekanism för att hantera det stora antalet sökande. Det speglar sig också i en kraftig ökning av överkvalificerade i okvalificerat arbete

Samtidigt med en fortsatt hög arbetslöshet är efterfrågan stor. Antalet nyanmälda platser till arbetsförmedlingarna var större varje vecka under 1999 jämfört med året innan. Samma tendens fortsätter under 2000.

Efterfrågan kännetecknas dock av stora regionala och lokala variationer och riktar sig mot vissa sektorer. AMS räknar med att cirka två tredjedelar av alla nya jobb under 2000 kommer att uppstå inom storstadsregionernas tillväxtområden. Det finns kända brister på sjuksköterskor, undersköterskor och lärare, liksom på personal till farmaceutiska yrken. IT är fortfarande en starkt expanderande arbetsmarknad. Detsamma gäller uppdragsverksamhet med företagstjänster. Verkstadsindustrin måste nyanställa. Byggsektorn ex-

panderar men långsamt. Hushållens ökade köpkraft leder till expansion av försäljaryrken inom handel och fler jobb inom hotell och restaurang.

De stora regionala obalanserna har hittills inte lett till någon allvarlig överhettning i storstadsregionernas tillväxtområden. Hittills har en hög efterfrågan på arbetskraft matchats med ett högt arbetskraftsutbud. Inflyttningen till storstäderna är betydande. Det finns en hög latent arbetslöshet i storstäderna, på grund av att utbildningar ofta är koncentrerade hit och på grund av stor invandrarbefolkning.

Lönebildningen

Det är ingen tvekan om att den svenska lönebildningen, sedd ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, har stabiliserats sedan mitten av 1990-talet. Det finns en lång rad faktorer som bidragit till detta.

- **Ökade insikter.** Det finns idag bland allmänheten, politiker, organisationer och företag en bred insikt om lönebildningens centrala roll i den nya ekonomiska politiken. Det tog dock lång tid innan insikten om de nya förutsättningarna nådde ut på bred front. I den ”gamla” ekonomin ledde höga nominella löneökningar till hög inflation och ibland också till en svagare växelkurs för kronan – men någon bestående effekt på arbetslösheten uppstod inte. Att en inflatorisk lönebildning – via en åtstramande penningpolitik – leder till hög arbetslöshet var ett förhållande som i stort sett var okänt utanför en snäv ekonomkrets för 5 år sedan. Det tog många år innan det blev någorlunda allmänt accepterat att 1990-talets massarbetslöshet var följden av en ny och absolut inflationsrestriktion i kombination med en bristfällig lönebildning. Tack vare den påtagligt förbättrade insikten finns nu helt andra och bättre förutsättningar för en inflationsrobust lönebildningsprocess.
- **Erfarenheter och förväntningar.** På 1970- och 1980-talen varierade löneökningarnas storlek mycket kraftigt, inte bara mellan olika år utan också mellan olika länder, branscher och individer. Det var därför i stort sett omöjligt, för en löntagare eller en grupp av löntagare, att uppleva något påtagligt samband mellan den egna löneökningen och inflationen. Den enda rimliga slutsats man kunde dra var att en låg nominell löneökning ledde till förlorad reallön och förlorad relativlön. Härvidlag har situationen stabiliserats mycket drastiskt. Alla EU-länder ligger på en löneökningstakt på 2-4 procent. Variationerna är mycket små mellan åren. Även mellan branscher och individer är skillnaderna – jämfört med 1970- och 1980-tal – förhållandevis små. Företagen är mycket kostnadsmedvetna – de vet att deras kunder numera inte accepterar en enda ”slapp” pris-höjning. Förväntningsbilden är alltså mycket stabil och homogen. Det enda som allvarligt stör denna relativt harmoniska bild är den yttersta makteliten som för närvarande tillskansar sig inkomstökningar långt över ”det samhällsekonomiska utrymmet”.

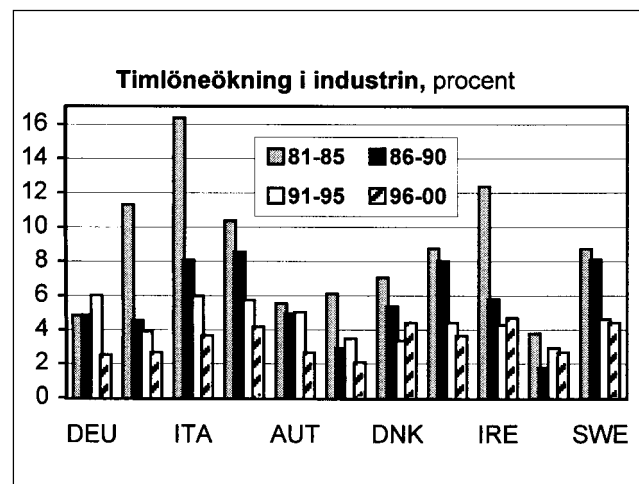

DIAGRAM 6:3

Källa: Economic Outlook, OECD.

För Sveriges del förstärks stabiliteten genom att de senaste årens låga nominella ökningarna resulterat i en mycket god real utveckling. De senaste årens goda realinkomstutveckling har svenska löntagare inte upplevt sedan början av 1970-talet.

- **Förbättrade avtal.** Tidigare fanns en vanlig föreställning att man skulle få lönehöjningar i två omgångar. Först via de centrala avtalen. Utrymmet för dessa bestäms utifrån genomsnittlig produktivitetssökning i ekonomin plus förväntad inflation. Sedan i den lokala lönebildningen. Där har man ofta via ackordssystem och lokala förhandlingar lyckats plocka ut företagets produktivitetssökningar. Man försökte alltså ta ut produktivitetstillväxten två gånger. Denna föreställning var särskilt vanlig inom industrisektorerna – och där fanns också de största löneglidningarna. Under senare år har många fackliga organisationer gjort mycket för att skapa en mer realistisk föreställning hos medlemmarna. Inom industriförbunden har man också medverkat till att utveckla avtalskonstruktionerna så att den totala löneglidningen inte helt läggs ovanpå den centrala utan att de i stället bakas in i varandra.
- **Starkare samordning.** Efter sammanbrottet för de samordnade förhandlingarna splittrades lönebildningen upp. Till en del har dock en del av detta ersatts av en större intern samverkan inom respektive arbetsgivare- och fackföreningssidorna. På den privata arbetsgivar sidan har man inom SAF successivt under 1990-talet kraftigt förstärkt den interna samordningen. På grund av att denna utveckling skett gradvis och delvis ”bakom kulisserna” är det en ofta underskattad faktor som talar i centraliserande riktning. En liknande utveckling har skett på den offentliga sidan – men här kanske mer beroende på att arbetsgivarfunktionen har professionaliserats och blivit mindre politiskt styrd. Utan tvekan möter facken på den offentliga sidan idag en arbetsgivare som är starkare än för 15 år sedan. På LO-sidan skedde också en kraftfull förstärkning av samordningen i 1998-års förhandlingar. Detta är framförallt en följd av dels en större insikt om lönebildningens betydelse, dels att LO och förbunden idag lägger ned mycket mer tid och kvalificerade resurser på att åstadkomma en stark samordning. Trots detta är det dock långt ifrån säkert att LO kan upprepa den starka samordningen från 1998.
- **Industrins samarbetsavtal.** Detta processavtal innebär en mycket strikt lönebildning som är disciplinerad att hålla sig inom samhällsekonomiskt rimliga ramar. Därmed skulle den kunna fungera som normsättare. Det lyckades dock varken i 1998-års tillväxtsamtal mellan LO-SAF-TCO-SACO eller med hjälp av ”Svante Öbergutredningen” att tillskapa en ordning som kunde föra in övriga arbetsmarknaden i liknande strikta processer. Nu har ändå industrins samarbetsavtal en viktig effekt även utanför sin sektor – i alla fall så länge industriförbunden från LO-sidan även samordnar sig inom LO-sfären. När dessa samordnar sig både med industrins tjänstemän och med andra LO-förbund innebär det en indirekt samordning mellan hela tjänstemannasidan och hela LO-sidan.
- **Medlingsinstitutet.** Även om det nya medlingsinstitutet inte fullt ut fick de resurser och befogenheter som vi LO-ekonomer önskade kommer det att kunna förstärka lönebildningsprocessen. Hur kraftfull denna förstärkning blir är dock svårt att i dag avgöra. Det kommer till stor del att avgöras av den praxis som institutet lyckas etablera i sin första avtalsrörelse.

Det finns också andra positiva faktorer. Sänkta inkomstskatter påverkar visserligen inte storleken på det samhällsekonomiska utrymmet för löneökningar. Men det kanske kan göra det något lättare att – även i ett läge med viss arbetskraftsbrist – hålla ökningarna inom det utrymmet. Men det finns också hotande faktorer. Vårens avtalsförhandlingar för bl a lärare och sjuksköterskor kan komma att flytta upp förväntningar och kravnivåer. Flertalet av de faktorer som, under 1970- och 1980-talen, bidrog till hög löneglidning vid arbetskraftsbrist finns fortfarande kvar.

Vår samlade bedömning är dock att det har skett en påtaglig förbättring av lönebildningen. I dagsläget går det inte att avgöra hur långt denna förbättring räcker. Under prognosperioden kommer den totala arbetslösheten att sjunka till nivån sju och en halv procent. Det handlar alltså fortfarande om en mycket hög nivå – åtminstone jämfört med nivån före 1990-talets krisen. Mot den bakgrunden förefaller vårt antagande inte alltför djärvt – den nominella löneökningstakten stiger visserligen men stannar vid nivån 4 procent.

ARBETSMARKNADSPOLITIKEN

Arbetsmarknaden är i grunden stark. Med en beräknad sysselsättningsökning på 1,5 – 2 procent de närmaste åren så är det viktigt att arbetsmarknadspolitiken inriktas på:

- att hantera den ökade efterfrågan genom bättre matchning, effektivare instrument för rekrytering och en smidigare arbetsförmedling.
- att fortsätta stimulera arbetskraftsutbudet genom utbildning och särskilda insatser för de som har svårt att också under en gynnsam konjunktur ta sig in på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadspolitiken bör kännetecknas av en övergång från konjunkturberoende åtgärder till utbildning, och från generellt riktade insatser till ett arbetssätt avpassat efter individens och den lokala arbetsmarknadens särskilda förutsättningar. Särskilt viktigt är att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inte minskar arbetskraftsutbudet på regionala och lokala arbetsmarknader med hög tillväxt. Arbetskraftsbrist och flaskhalsar angrips genom ökad möjlighet till bristyrkesutbildning, särskilt för redan anställda, och ökade möjligheter till pendling och distansarbete.

Vi menar att arbetsmarknadspolitiken resurser i högre grad måste förebygga och motverka långvarig arbetslöshet. Detta kräver ett mer individanpassat arbetssätt. Vi vänder oss mot de nuvarande förslaget att sätta in en ”aktivitetsgaranti” först efter 600 dagar. Om arbetsmarknadspolitiken ska verka förebyggande så måste kompetensen öka att tidigt stärka de arbetssökande som kommer att få svårt att finna arbete också efterfrågan på arbetskraft är hög. Insatser ska kunna sättas in redan under uppsägningstiden.

Ett mer individanpassat arbetssätt mot långvarig arbetslöshet måste bygga på en kombination av åtgärder; utbildning och praktikperioder med anställningsstöd. Målsättningen för en sådan ”åtgärd” måste vara en återgång till riktiga jobb, inte bara en garanti om aktivitet. För att kunna tillämpa ett mer obyråkratiskt tillvägagångssätt och vidga kontaktytorna så underlättas både tidiga insatser och aktivitetsgarantin av en fördjupad samverkan med de fackliga organisationerna och arbetsgivarna.

Den som hotas av långvarig arbetslöshet måste få möjlighet till grundläggande utbildning, yrkesutbildning eller högskoleutbildning efter individuella och lokala förutsättningar. Därför måste möjligheterna till pendling, distansarbete och läsa på högskola på arbetsmarknadsmedel stärkas.

För att stärka långvarigt arbetslösa liksom arbetssökande som riskerar att hamna i

långvarig arbetslöshet så är det viktigt att den arbetsökande får möjligheter att visa sin arbetsförmåga för arbetsgivarna. Det är därför viktigt med arbetspraktik och olika former av introduktionstjänster. Men också en mer strategisk användning av vikariatspooler eller uthyrning som arbetsmarknadspolitisk åtgärd, där utbildning kombineras med uthyrningsverksamhet där kvaliteten på den uthyrda personalen garanterades av arbetsförmedlingen. För att motverka långvarig arbetslöshet och deltidsarbetslöshet så borde arbetsmarknadspolitiken uppmuntra interna arbetsmarknader och vikariatspooler inom företag och branscher.

Antalet långvarigt arbetslösa var i februari 67 726 personer. Detta är en minskning med 23 000 jämfört med februari förra året. En betydande andel av de långtidsinskrivna kommer att få jobb när arbetsmarknaden fortsätter att förbättras. Enligt AMS bedömningar så är ungefär mellan 40 procent och en tredjedel av de långtidsinskrivna i behov av långvariga stödjande insatser. Till denna grupp på kanske 25 000 personer måste ytterligare 20 000 läggas som är på väg in i långvarig arbetslöshet och skulle behöva särskilda insatser i förebyggande syfte. Sammanlagt alltså en grupp på ca 45.000 personer. Det är denna grupp arbetsmarknadspolitiken måste nå.

FINANSPOLITIKEN

Bedömningen av finanspolitiken görs mot bakgrund av att det idag de facto är riksbanken som bestämmer vilken efterfråga som tillåts släppas fram. Det finns med de nuvarande institutionella förutsättningarna egentligen inga möjligheter för regeringen att bedriva en påtagligt efterfrågestimulerande politik, såvida inte riksbanken är med på noterna. Det förefaller riksbanken inte vara. En påtagligt mer expansiv finanspolitik skulle troligtvis endast leda till att riksbanken i motsvarande grad gjorde penningpolitiken stramare. Situation är redan den att riksbanken med en höjningen av reporäntan med en halv procent i februari drog bort en del av den stimulerande effekt på efterfrågan som skattesänkningen hade innevarande år. I detta läge vore det alltså meningslöst att bedriva en påtagligt mer expansiv finanspolitik.

Detta förhindrar inte att finanspolitiken ändå framstår som problematisk. Det främsta skälet för detta är utgiftsökningen inom utgiftsområde 10, dvs framför allt inom sjukförsäkringen.

Självklart ökar kostnaderna för sjukförsäkringen, även vid ett konstant uttag per individ, när sysselsättningen ökar. Det som händer idag är dessutom att personer med högre inkomster är mer sjuka och att sjukbenägenheten ökar något med sjunkande arbetslöshet. Den stigande sysselsättningen genererar givetvis också skatteinkomster till staten. Dessa är betydligt större än kostnaderna. Men då utgiftstaken sätts tre år i förväg och sedan saknar relation till inkomsterna blir konsekvensen av ökad sysselsättning "sämre" statsfinanser. Kort sagt, när sysselsättningen stiger måste andra områden inom statsbudgeten skära ner.

Tanken var att detta skulle förhindras av att antalet individer som fick a-kassa eller gick i arbetsmarknadspolitisk åtgärd minskade. Därmed skulle en ökning av utgifterna på ett område motsvaras av minskade utgifter inom ett annat. Nu är situationen den, och kommer fortsatt att vara, att en stor del av de som fått sysselsättning inte fått a-kassa eller gått på någon arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Den ökade sysselsättningen får därmed i det nuvarande systemet till konsekvens att statsbudgeten går med förlust.

Redan för innevarande år bedömer Riksförsäkringsverket (RFV) att det uppstår ett underskott på 7,5 miljarder i förhållande till anslagen och att anslaget för 2001 behöver

ökas med ca 10 miljarder för att klara de ökade utgifterna. Sammanlagt ca 17,5 miljarder för innevarande år och nästa. På de utgiftsområden där dessa medel förmodas återvinnas, utgiftsområde 13 och 14, dvs arbetsmarknadspolitik och a-kassa, går under samma period jämt upp eller möjligtvis någon miljard plus i förhållande till de beräknade anslagen. Budgeteringsmarginalen, anslaget för oförutsedda utgifter, för i år och i nästa år är sammanlagt på 5 miljarder. Det betyder att med ett maximalt utnyttjande av budgeteringsmarginalen och möjliga överskott på andra områden fattas det fortfarande över 10 miljarder kronor – om RFVs utgiftsprognos stämmer.

Vi utgår ifrån att regeringen om denna situation uppkommer inte kommer att genomföra besparingar på motsvarande belopp. Det finns flera skäl för detta. För det första har förvisso Finansdepartementet i skrift och ord vid ett flertal tillfällen konstaterat att ”.. de statliga utgiftstaken får inte överskridas ..”, men det framgår dock redan av den första höstbudgeten, prop. 1996/97, som överlämnades till riksdagen enligt de nya budgetprinciperna att ”Det tak som då beslutades inte ska omprövas, såvida inte särskilda omständigheter föranleder annat.” Om RFVs beräkningar är riktiga är både beloppens storlek och anledningen till att det uppstår något som definitivt kan kallas särskilda omständigheter.

För det andra hotar inte en utgiftsökning den saldostriktion ur vilken utgiftstaken härletts. Regeringen har senare framställt det som att det finns dubbelkommando för budgetpolitiken - både utgiftsmål och saldomål - men regeringen skrev ursprungligen i budgetpropositionen för 1997 att ”Eftersom utgiftstaket har härletts från en saldostriktion, kan regeländringar som påverkar statens inkomstsida få effekt på utgiftstaket.” (s. 67). Kopplingen mellan utgiftstaket och inkomster tydliggörs ytterligare av ”Generella skattesänkningar ... bör därför i den mån de är ofinansierade påverka utgiftstaket.” För det första är det uppenbart att det finns situationer där utgiftstaket bör ändras, även om finansdepartementet endast betonar risken av att inkomsterna blir mindre än beräknat. Verkligheten har visat sig vara det motsatta. För det andra innebär det rimligen att det faktiska budgetpolitiska målet är saldomålet. Utgiftstaken var, och bör vara, endast ett instrument att nå detta mål.

Utgiftstaken sätts i princip enligt följande modell: Tre år i förväg görs en prognos på de offentliga inkomsterna. Regeringen beslutar sig för hur mycket pengar man vill ha kvar när alla ”räkningar” är betalda, tex 2 procent kvar i plånboken. Saldomålet (det offentliga finansiella sparandet) är då 2 procent. Saldomålet dras av ifrån hur mycket inkomster man tror att man får och därmed kan utgiftstaket fastställas. I praktiken till 98 procent av statens inkomster.

Saldomålen bestämdes dels av behovet av budgetsanering och dels av konvergenskriterierna som var uppställda för ett deltagande i EMU. Dessa var främst att det offentliga underskottet inte fick överstiga 3 procent av BNP och att den offentliga skulden (den konsoliderade offentliga sektorns bruttoskuld) inte fick överstiga 60 procent av BNP. Sveriges offentliga skuld, dvs när de offentliga tillgångarna inte räknas, översteg detta med stor marginal och låg på över 80 procent. Det föranledde en budgetpolitik som inte bara skulle klara ett offentligt underskott på maximalt 3 procent, utan också leda till en avbetalning på den offentliga skulden. Målen har under årens lopp fastställts till;

- att 1997 uppvisa ett underskott på högst 3 procent
- att 1998 vara i balans
- att 1999 visa ett överskott på 0,5 procent
- att 2000 visa ett överskott på 1,5 procent år, sedermera ändrat till 2 procent

- att 2001 och 2002 visa ett överskott på 2 procent

Samtliga dessa saldomål har överskridits främst pga av att finansdepartementet räknat med för låga inkomster. Uppnås saldomålet för år 2000, och det gör det, kommer Sverige redan i år ha en offentlig skuld på under 60 procent. Saldot för i år och beräknades av konjunkturinstitutet (KI) till 2,5 procent och för i nästa år till 3 procent av BNP. Det innebär att marginalen till det satta saldomålet i år är ca 10 miljarder och nästa år ca 20 miljarder.

Regeringen borde klargöra att det faktiska målet för budgetpolitiken är saldomålen och att utgiftstaken endast är ett sätt att uppnå dessa. Att så inte skett har lett till en onaturlig fixering på att utgiftstaken inte kan korrigeras. Det hade varit bättre om det framgick att systemet ursprungligen tillåter sådana korrigeringar om det föreligger särskilda omständigheter. Det kan – och bör – föras en debatt om vad som kan anses som särskilda omständigheter. Det är också naturligt att finansdepartementet intar en restriktiv hållning i frågan, men det får inte innebära att frågan inte ens kan debatteras. Dessutom framstår en sådan hållning obegriplig mot att saldomålet för 1999 nyligen justerades med hänsyn till att de prognostiserade inkomsterna stigit mer än väntat. Det finns ingen anledning att utgiftstaket inte skulle kunna justeras på samma sätt.

I takt med att saldomålet och utgiftstaken kommer allt längre ifrån varandra, dvs allt större överskott, blir regeringsförhandlingarna allt mer ett spel om att skjuta över så mycket kostnader som möjligt från utgifter till skattesänkningar. Något som däremot inte är förenligt med systemets ursprungliga konstruktion. Där betonades det att just den typen skattesänkningar skulle rymmas under utgiftstaken. Konsekvensen blir; för det första att skattesystemet fragmentiseras och blir omöjligt att överblicka. För det andra att i en situation där det skulle vara avsevärt bättre att genomföra politiken med hjälp av utgiftsökningar väljs ändå en lika kostsam, men sämre skattsänkingslösning.

Utgiftstaken fyller en viktig funktion. Budgetsäneringen och deltagandet i EMUs två första etapper framtvängde högt ställda saldomål. För att nå dessa mål behövdes en förändrad budgetprocess som stramade upp och förstärkte budgetsdisciplinen. En god budgetdisciplin är en förutsättning för stabila statsfinanser. Den nyligen avslutade socialdemokratiska partikongressen slog också fast att systemet med utgiftstak ska behållas. Vår bedömning är att även om dessa två förutsättningar beaktas finns det möjlighet och skäl, om det uppstår en situation där besparingar i storleksordningen 10 miljarder blir nödvändiga, att 2001 korrigera utgiftstaket. Vi bygger detta på att det enligt finansdepartementet ursprungliga beskrivning av budgetssystemet finns det utrymme att göra en korrigering om det föreligger särskilda omständigheter och att regeringens saldomål inte är hotat. I detta fall är båda dessa villkor uppfyllda.

Gäller inte detta längre måste regeringen förklara utifrån vilka principer utgiftstaken i så fall sätts och vilket mål som avses uppnås. Till detta kan läggas att saldomålets tidigare naturliga förankring i EMUs konvergenskriterier inte längre är giltig, då den offentliga skulden redan i år understiger 60 procent av BNP och den offentliga nettoskulden år 2002 är noll. En tydligt politisk idé måste därför utformas kring vad som skulle kunna vara ett lämpligt saldomål i framtiden. Som situationen ser ut idag finns det därmed ingen anledning att i den vårproposition som läggs i april sätta ett saldomål för år 2003 som skulle minska statens utgifter som andel av BNP. På några års sikt måste dock ett nytt system som bättre och tydligare balanserar utgifter och inkomster konstrueras.

De kraftiga saldoöverskotten fram till år 2002 och möjligheterna till utgiftsökningar år 2003 bör delvis användas till att förbättra för barnfamiljerna. Nästan vart tredje en-

samstående hushåll med barn lever under socialbidragsnormen. Vart fjärde sammanboende hushåll med tre eller fler barn lever under socialbidragsnormen. Detta är en situation som avskräcker unga människor från att skaffa barn. Det låga barnafödandet påverkar i sin tur samhällsekonomin på lång sikt negativt, då allt färre i arbetsför ålder måste försörja allt fler äldre. Till viss del beror det låga barnafödandet på förhållanden i arbetslivet, vilka också måste åtgärdas. Men även de ekonomiska förutsättningarna från samhällets sida måste förbättras för barnfamiljerna.

PENNINGPOLITIKEN

Som vi redan konstaterat i avsnittet kring finanspolitiken spelar idag riksbanken en helt annan roll än den gjort historiskt. I praktiken är det riksbanken som bestämmer konjunkturpolitiken. Men även angående strukturpolitiken, dvs åtgärder som syftar till att förbättra ekonomins funktionssätt, ges riksbanken tolkningsföreträde på vilket sätt vidtagna strukturåtgärder påverkar ekonomins inflationsbenägenhet och potentiella tillväxt. Vidtar regeringen till exempel åtgärder för att öka det framtida arbetskraftsutbudet genom satsningar på långtidsarbetslösa med små möjligheter till vanligt jobb, vilket borde öka tillväxtpotentialerna och på marginalen tillåta en större efterfråga i ekonomin, kan riksbankens bedömning vara att det minskar utbudet idag och därmed ökar risken för överhettning på arbetsmarknaden. Riksbanken skulle sålunda höja räntan och minska efterfrågan. Det finns utrymme för olika tolkningar och den springande punkten är inte vem som har rätt – utan att det är riksbankens tolkning som skulle gälla. Därmed kan riksbanken även bli styrande för strukturpolitiken. Vill regeringen hålla ett högt efterfrågeläge i ekonomin tvingas den föra en strukturpolitik som riksbanken tror på. Denna mycket starka maktposition som riksbanken därmed innehar motiverar att stor kraft idag läggs ned på att antingen förstå eller påverka riksbanken. Den offentliga debatten kring riksbankens agerande bör därför också vara mer omfattande.

Utväxling mellan inflation och tillväxt

Riksbanksledningen har vid olika tillfällen uttalat sig skeptisk till vad som kallas Den nya ekonomin. Ur ett riksbanksperspektiv handlar det om utväxling mellan inflation och tillväxt. Med tanke på den starka tillväxt, som Sverige haft de senaste åren och troligtvis kommer att ha de närmaste åren framöver, är det givetvis en mycket central fråga. Är tillväxten för hög? Vi argumenterar huvudsakligen utifrån att utbudssidan, dvs att arbetsmarknaden fungerar väl vid 7-8 procents total arbetslöshet och att den höga tillväxten de närmaste åren inte utgör något hot mot inflationsmålet. Men det finns i Sverige också tydliga inslag av den nya ekonomin. Vi ser två komponenter i Den nya ekonomin.

För det första informations- och kommunikationsteknologins (ICT) utveckling och allt större genomslag. ICT utvecklingen möjliggör en radikal effektivitetsökning i samtliga led och sektorer av ekonomin. Det handlar dels om själva produktionsmetoderna i form av utlokalisering, just i tid produktion utan lager, förkortade ledtider i produktutvecklingen, ökad flexibilitet och styrbarhet av verksamheten med mera, som ställer mycket höga krav på logistik och information. Det förutsätter att ICT är en väl integrerad och fungerande del av produktionen. För det andra handlar det om själva ICT-sektorns egen mycket starka produktivitet utveckling. Den är svår att få en exakt uppfattning om exakt hur mycket produktiviteten ökat. Men t ex mobiltelefoner har ständigt förbättrats avseende kvaliteten, storleken och funktionen under de senaste 10 åren -

under samma period har antalet arbetade timmar som är nerlagda i en mobiltelefon minskat dramatiskt. När det gäller all hårdvara inom ICT-sektorn har utvecklingen varit liknande.

Sverige börjar nu nå den mognaden där tidigare gjorda investering i kunskap och hårdvara börjar betala sig. Här spelar givetvis även den höga och jämnt fördelade kunskapen i Sverige stor roll. Ser vi till USA, som är det land Sverige liknar mest ur ett ICT perspektiv, är det tydligt att i takt med att sektorn som sådan och genomslaget i samhället i sin helhet blev stort steg även produktiviteten. USA har haft en produktivitet på mellan 2,3-2,7 procent de tre senaste åren. Vår mening är att mycket talar för att Sverige är på väg in i en liknande utveckling. En produktivitet för Sverige de närmaste åren på ca 2 procent bedömer som vi realistiskt.

För det tredje råder det en ny internationell regim. Det som ofta hänvisas till som globaliseringen. Det främsta uttrycket för detta är de fria kapital- och kreditmarknaderna, men även avregleringar av internationell handel och inhemska marknader. Konsekvenser av den nya internationella regimen är omfattande och vi kommer inte att beröra detta i annan mening än att det lett till att det är svårare att övervältra stigande kostnader i produktionen, t ex löner, på konsumenterna. Detta torde vara ett faktum. Varför är dock oklarare. Vissa hävdar att det beror på ett ökat konkurrenstryck i kölvattnet på avregleringar, ökad handel och direktinvesteringar. Det kan ligga något i det, men samtidigt är det uppenbart att det inom en rad sektorer inte förefaller hänt så mycket. Inom byggande, dagligvaruhandel, olja och bensin, telekommunikation går det knappast att påstå att konkurrensen är särskilt hård. Detta speglar sig också i att Sverige har en genomsnittlig EU-inkomst, men att prisnivån ändå ligger klart över EU-snittet, även rensat för skatteeffekter. En hårdnande konkurrens är dessutom knappast förenlig med den mycket kraftiga börsutvecklingen i Sverige, som rimligen speglar möjligheter till framtida vinster. Samtidigt har bruttovinstandelen de senaste fem åren sjunkit i näringslivet, dock från en extremt hög nivå, vilket skulle kunna indikera att konkurrensen hårdnat. Vi tror ändå att det fortfarande går att göra en del för att öka konkurrensen i konsumentled och ytterligare pressa priserna. Det skulle ytterligare förbättra förhållandet tillväxt-inflation.

Det främsta skälet till att det är svårare att övervältra kostnader på konsumenterna idag torde vara att inflationsförväntningarna ligger mycket stabilt kring 2 procent. Det sätter ramen för vilka prisökningar företagen tror att de andra företagen är villiga att släppa fram. Skulle ett företag ta på sig större kostnader måste de förvänta sig att andra kommer att vinna marknadsandelar på deras bekostnad. Det innebär att företagen idag har en större ovilja att gå med på löneökningar som de inte tror är förenliga med inflationsmålet. Medvetet eller omedvetet vet de att summan av alla prisökningar ska bli max 2 procent, vilket innebär att prisökningar utöver detta betyder förlorade marknadsandelar. Slutsatsen av detta är två: För det första kommer löneglidningen i framtiden bli generellt mindre än den varit historiskt. Avtalen kommer framöver bättre att spegla den faktiska löneutveckling. För det andra kommer det i ett läge då det är ett hårt tryck på arbetsmarknaden finnas en automatiskt åtstramande effekt i form av att arbetsgivarna ändå inte kan acceptera löneökningar utöver inflationsnormen. Med dagens system är löneökningarna i princip satta till produktiviteten med påslag för inflationen. Löneökningarna utöver det kommer endast att leda till högre arbetslöshet och inte högre inflation, annat än mycket temporärt.

Sammantaget finns det strukturella och teknologiska förändringar som skapar åt-

minstone en stor osäkerhet kring utväxlingen mellan inflation och tillväxt. Det förefaller till och med troligt att produktiviteten de närmaste åren kommer ligga klart över trend samt att hela ekonomin blivit mer inflationsrobust. Detta visar sig också i en så kallad Philipskurva som mäter utväxlingen mellan arbetslöshet och löneinflation. När linjen så att säga vänder, som den gör i diagrammet, och börjar röra sig tillbaka mot axeln på samma nivå, betyder det att ekonomin blivit mindre inflationsbenägen.

Riksbanken bör därför inte överreagera på de närmaste årens höga tillväxt och ha lite is i magen när de utformar penningpolitiken. En reaktion på 0,5 procent för att inflationen mätt som UNDEX ligger 0,1 procent över målet på nästan två års sikt – och med ett stort osäkerhetsintervall – är tyvärr motsatsen till is i magen.

Det är inte uteslutet att en höjning av reporäntan kan bli nödvändig redan i år eller nästa år. Detta måste dock kunna motiveras utifrån en inflationsprognos som tydligt pekar på att målet överskrids. Vi anser att en rimlig tumregel är att ligger UNDEX på två års sikt i intervallet 1,5-2,5 procent bör räntan lämnas oförändrad. Skälet för detta är dels att riksbankens inflationsprognos på två års sikt, enligt deras egna beräkningar, är så osäker. Ser vi till den senaste inflationsprognosen som kom i december bedömdes UNDEX uppgå till 2,2 procent. Detta fördes senare fram som argument för att höja reporäntan. Riksbanken menade senare att man avstått från att höja räntan enbart pga av millenni-umskiftet. Räntan höjdes sedan kraftigt den 3 februari. Med tanke på att riksbanken endast med 50 procents säkerhet kan säga att inflationen hamnar i intervallet 1,6 till 3,2 procent, bör riksbanken vara försiktig med höjningar med hänvisning till marginella avvikelser från målet på två års sikt. Särskilt gäller detta när målet för penningpolitiken är att begränsa inflationen till 2 procent, med en tolerans för avvikelser från denna nivå på \pm procentenhet. Det är orimligt att ha en tumregel som innebär att räntan höjs om UNDEX ligger över inflationsmålet på två års sikt. Det skulle innebära att riksbankens i så fall definierat om det penningpolitiska målet till max 2 procents inflation. Utgångspunkten för riksbankens agerande bör vara att man med ca 50 procents säkerhet ska kunna säga att inflationsmålet överskrids. Med andra ord; det ska ungefär vara en fifty-fifty risk att inflationen verkligen blir för hög innan riksbanken höjer räntan. En något mer restriktiv tumregel skulle därmed kunna vara 0,5 procent avvikelse från målet.

REGIONALPOLITIKEN

Sverige har gått ifrån att ha en tudelad ekonomi mellan export- och hemmamarknad till att ha en tudelning i ekonomin regionalt. Arbetslöshet, sysselsättning, disponibel inkomst och tillväxt varierar kraftigt över landet. Detta har framställts som ett glesbygdsproblem, men det är bara halva sanningen. Problemen i tillväxtregionerna blir också allt mer påtagliga. De regionala obalanserna ger upphov, vilket de också bör, till kraftig inflyttning till storstadsregionerna. Detta är ett tecken på att den svenska arbetsmarknaden fungerar väl och karakteriseras av hög rörlighet. Det skapar tyvärr också tydliga infrastrukturella problem i storstadsområdena, framför allt gäller det bostäder och kommunikationer.

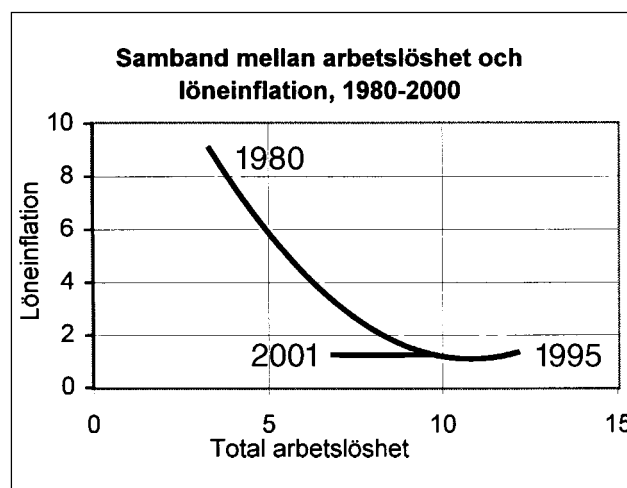

DIAGRAM 6:4

Källa: se diagram 5:3, SCB samt egna beräkningar

Det har byggts få bostäder under de senaste fem åren, 12 000 bostäder per år. Det har dock vänt. Förra året byggdes omkring 15 000 bostäder. I år förväntas bostadsbyggandet öka till 18 000 bostäder, nästa år till 21 000 bostäder och år 2005 beräknas 29 000 bostäder byggas. Det räcker dock inte. Bostadsbyggandet behöver fördubblas i tillväxtregionerna Stockholm, Malmö, Växjö, Göteborg och Umeå. I Uppsalaregionen behöver bostadsbyggandet tredubblas. Fram till år 2010 kommer befolkningen i tillväxtregionerna öka med 250 000 personer på grund av framförallt inflyttning från andra regioner. Det samlade byggbehovet i de sex tillväxtregionerna är 19 000 bostäder per år. Bara i Stockholmsregionen kommer det att behöva byggas 10 000 bostäder årligen för att möta efterfrågan. Stockholmskommunerna bedömer att 5000 bostäder kommer att byggas per år fram till år 2004. Allt enligt Boverket.

I dagens läge är brist på bostäder ett större problem för Stockholmsregionen än brist på arbetskraft. Det är dock ett problem som går att lösa. Men bostäder som projekteras idag är inte inflyttningsklara förrän om ca tre år. Mot den bakgrunden är det oroväckande att så få bostäder planeras att byggas.

Med tanke på att det tar lång tid att bygga ut infrastrukturen kan den utgöra ett hinder för fortsatt tillväxt i storstadsregioner, en form av "speed limit" på tillväxten, vilket tydligt skulle påverka hela landets tillväxt negativt. Därför måste en regional kniptångspolitik utformas som angriper problemet från två håll. Dels minska inflyttning genom satsningar utanför tillväxtregionerna som minskar dess komparativa nackdelar och dels genom satsningar som ökar tillväxtregionernas möjligheter att absorbera inflyttningen utan att den leder till överhettning. Detta kommer att vara ett av de viktigaste politikområden ett antal år framöver, både ur ett tillväxt- och rättviseperspektiv. ▲

